

(Online) ISSN 2424-6034

KAIP KALBĖTI APIE MAŽAS VALSTYBES? MAŽUMO REIKŠMIŲ ANALIZĖ

JUSTINAS LINGEVIČIUS

Straipsnyje nagrinėjama, kaip tarptautinių santykių disciplina apibrėžia ir aiškina mažų valstybių problematiką. Išskiriant pagrindinius klausimus, formuluojama iki šiol mažų valstybių studijų lauke plačiai netaikyta post-struktūralistinė teorinė ir metodologinė prieiga, kreipianti dėmesį į mažumą, kaip šalies identiteto dimensiją, ir reikšmes, kuriomis buvimas maža valstybe yra formuluojamas, siejamas arba sietinas su saugumo bei užsienio politika. Pateikiama Lietuvos ir Naujosios Zelandijos atvejų analizė ir jų palyginimas pristatant pagrindines mažumą apibrėžiančias reikšmes, jų santykį su saugumo bei užsienio politika. Remiantis atlikta analize, pasiūlomi į studijų lauko plėtojimą referuojantys principai, kurie gali būti svarbūs toliau tiriant ir aiškinant mažas valstybes.

Justinas Lingevičius – Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto tarptautinių santykių ir diplomatijos magistro programos absolventas. Straipsnis parengtas pagal VU TSPMI 2016 m. apgintą magistro darbą (el. paštas: justinas.lin@gmail.com).

© Justinas Lingevičius, 2016

Straipsnis įteiktas redakcijai 2016 m. birželio 30 d.

Straipsnis pasirašytas spaudai 2016 m. rugpjūčio 7 d.

Ivadas

XX a. antroje pusėje prasidėjusioms ir po Šaltojo karo į savotišką studijų lauką išaugusioms mažų valstybių diskusijoms būdinga prielaida, kad šios valstybės elgiasi arba turėtų elgtis joms unikaliu būdu, kuris leidžia tokias šalis identifikuoti kaip atskirą kategoriją. Taigi teigiama, kad valstybės dydis yra susijęs su tam tikrais elgesio modeliais¹. Tačiau neišvengiamai susiduriama su dviem pamatiniais klausimais: 1) kas yra maža valstybė? 2) kaip valstybės mažumas yra susijęs ar siejamas su jos užsienio bei saugumo politika?

Studijuojantieji mažas valstybes nesutaria, kaip tokias valstybes apibrėžti, ir tai lieka nuolatinės diskusijos objektas². Todėl atsiremiamą į teorinių prieigų ir bandymų kurti apibrėžimus ir šalių elgesio paaiškinimus pliuralizmą – valstybės gali būti laikomos objektyviai mažomis dėl turimų išteklių, mažos palyginti su kitomis šalimis ar subjektyviai mažos dėl savo ar kitų suvokimo³.

Tarkime, mažų valstybių autoriais laikomi klasikai (pavyzdžiui, Davidas Vitalis, Robertas Rothsteinas ir Robertas O. Keohan'as) daugiausia remiasi (neo)realistiniais argumentais teigdami, kad mažoms valstybėms sunkiau išlikti nepriklausomoms tarptautinėje politikoje, jos ir pačios supranta savo galimo vaidmens ribotumą tarptautinės sistemos mastu⁴. Todėl šalys bus labiau susirūpinusios savo išlikimu

¹ Maass M., „The Elusive Definition of the Small State“, *International Politics* 46 (1), 2009, p. 74.

² Pavyzdžiui, Thorhalsson B., Wivel A., „Small States in the European Union: What Do We Know and What Would We Like to Know?“, *Cambridge Review of International Affairs* 19 (4), 2006; Crowards T., „Defining the Category of ‘Small’ States“, *Journal of International Development* 14, 2002; Steinmetz R., Wivel A., „Introduction“, *Small States in Europe*, Ashgate, 2010.

³ Neumann, Gstöhl, 2004, p. 5, cituota iš Jurgelevičiūtė D., „Lietuvos tarptautinis subjektiškumas: kokia mažoji valstybė?“, Jakniūnaitė D. (sud.), *Ambicingas dešimtmetis: Lietuvos užsienio politika 2004–2014*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015, p. 54.

⁴ Keohane R. O., „Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics“, *International Organization* 23 (2), 1969, p. 295.

ir sieks didžiųjų, galinčių jas apginti, šalių pagalbos. Dydžio skirtumai (neo)realistų apibrėžiami vadovaujantis materialiais išmatuojamais kriterijais – teritorijos dydžiu, populiacija, bendruoju vidaus produktu (BVP), kariniais pajėgumais. Todėl mažesni šalies ištekliai tarsi žymi galios trūkumą ir yra tapatinami su silpnumu⁵. Tačiau tokia prieiga kritikuojama – nesutinkama, kad šalies fizinis dydis savaime nulemia jos vaidmenį ar pažeidžiamumą. Vadovaujantis tik kiekybiniais kriterijais, lieka neaišku, kodėl teritorija ar gyventojų skaičiumi panašios šalys, vadinamos *mažomis*, vykdo skirtingą užsienio politiką ar turi skirtingą įtaką tarptautiniu lygiu.

Geresnių paaiškinimų paieškoms pasitelkiami subjektyvūs kriterijai. Jų rinkinys nėra apibrėžtas, tačiau dažniausiai kalbama apie identiteto, elito idėjų, šalies socialinės tvarkos ir kt. veiksnius⁶. Kartu keliami mažų valstybių įtakos matavimo ir ypač vaidmens tarptautinėse organizacijose klausimai. Teigiama, kad, nepaisant ribotų išteklių, mažos valstybės turi pakankamą priemonių tam, kad padidintų savo svarbą tarptautinės politikos ir organizacijų lygmeniu⁷. Tačiau ir šiuose tyrimuose linkstama apibendrinti ir formuluoti savotiškus dėsnius, kurių išskirtinumas tik mažoms valstybėms nėra iki galo aiškus ar nuoseklus. Dar vienos tyrimų grupės siūloma išeitis – peržengti debatus dėl objektyvių ir subjektyvių kriterijų, o derinti juos kuriant santykinius apibrėžimus, pavyzdžiui, žiūrėti ne kokią galią valstybės turi, bet kokią parodo ir kaip ji pasireiškia tam tikrame laiko ir erdvės kontekste⁸. Tačiau sąlygiškumo pasitelkimas kelia klausimą, kur ir kiek reikšmingai pozicionuoti dydžio veiksnį, kiek dydis apskritai gali būti laikomas lemiančiu.

⁵ Browning C. S., „Small, Smart and Salient? Rethinking Identity in the Small States Literature“, *Cambridge Review of International Affairs* 19 (4), 2006, p. 670.

⁶ Gvalia G. et al., „Thinking Outside the Bloc: Explaining the Foreign Policies of Small States“, *Security Studies* 22 (98), 2013, p. 100.

⁷ Browning, p. 681.

⁸ Thorhallsson B., „Small States in the UN Security Council: Means of Influence“, *The Hague Journal of Diplomacy*, 2012, p. 139.

Atrodytų, kad bandymų konceptualizuoti mažas valstybes kaip atskirą kategoriją aiškinamoji galia yra ribota – kaip rodo atliktas Rusijos ir Baltijos šalių palyginimo tyrimas, nepaisant fizinių skirtumų, šalys panašiose situacijose yra linkusios elgtis panašiai⁹. Nesutariama, kiek ir kaip mažumas daro įtaką valstybei ir jos saugumo bei užsienio politikai. Todėl grįžtama prie klausimų, ar galima kelti prielaidas, hipotezes ir aiškinimus, kad mažos valstybės elgiasi dydžio nulemtu būdu.

Taigi klausimai ir aiškinimai, kas yra maža valstybė ir ar egzistuoja tik tokioms valstybėms būdingas elgesys, galėtų būti keičiami klausimais, kada buvimas maža šalimi tampa aktualus, kaip pačios šalys *supranta* savo mažumą ir naudojami tuo supratimu savo saugumo bei užsienio politikoje¹⁰. Bandymas primesti apibendrintus teorinius aiškinimus gali būti keičiamas klausiant, kaip mažumas tampa identiteto, kuriamo suteikiant skirtingas reikšmes ir vykdant skirtingą saugumo bei užsienio politiką, dalimi¹¹. Tokiu atveju mažumas yra suvokiamas ne kaip ontologinė kategorija, bet diskursyvi konstrukcija. Negalima paneigti, kad struktūrinių ir fizinių skirtumų, susijusių su turimais ištekliais ar jų ribotumu, nėra, tačiau ne mažiau svarbu, kaip juos ir kokiame kontekste suvokia pati valstybė¹².

Pagrindinis tikslas – remiantis nagrinėjamais atvejais, išsiaiškinti, kaip galima kalbėti apie mažas valstybes. Koncentruojamasi tik į mažų valstybių problematiką saugumo ir užsienio politikos kontekste. Pasitelkiami iki šiol mažų valstybių studijų lauke negausiai tirti Lietuvos ir Naujosios Zelandijos atvejai.

⁹ Lamoreaux J. W., „Acting Small in a Large State's World: Russia and Baltic States“, *European Security* 23 (4), 2014, p. 575.

¹⁰ Andreou A., „Deconstructing 'Smallness': Critical Theoretical Considerations for the Study of 'Small European' States“, *Seminar* „The West under Strain: Europe's Small States in a Changing Environment“, Copenhagen, 2006, p. 2.

¹¹ Tiilikainen T., „Finland – an EU Member with a Small State Identity“, *Journal of European Integration* 28 (1), 2007, p. 73.

¹² Browning, p. 669.

Siekama plėtoti diskursyvią ir suvokimo analizės prieigą mažų valstybių studijų lauke, kartu tai bandymas kelti tolesnius klausimus apie studijų lauko vystymą(si), tyrimo priemonių formulavimą ir jų aiškinamąją galią įvertinant galimybes ir ribotumus. Galiausiai, tai ir siekis pateikti tolesnius klausimus ir rekomendacijas, kuria kryptimi galėtų būti plėtojamos mažų valstybių studijos ir apskritai empiriniai saugumo bei užsienio politikos tyrimai.

1. Mažumas kaip identiteto dèmuo

Mažoms valstybėms analizuoti pasitelkiama poststruktūralistinė prieiga, leidžianti analizuoti mažumo diskursą ir kvestionuoti ligšiolines prielaidas, susijusias su mažomis valstybėmis. Poststruktūralizmas kritikuoja modernaus mąstymo prielaidas, teigiančias tikrovės materialumą ir objektyvumą¹³. Ši prieiga kartu leidžia atmesti objektų ir subjektų skirstymą tarptautinėje sistemoje ir klausti, kas yra mažumas, kokiomis reikšmėmis jis suvokiamas ir kaip tampa „savai suprantamos realybės“ dalimi¹⁴. Iškeliant intersubjektyvumo ir socialinio konstravimo principus, pats mažumas gali būti suprantamas kaip diskursas – kalbinių ir nekalbinių praktikų visuma klausiant, kaip ir kokiais būdais pasaulis yra matomas ir mąstomas, koku būdu subjektyvios prasmės tampa objektyviu faktiškumu¹⁵. Todėl laikomasi pozicijos, kad ginklų skaičius ar teritorija nenulemia šalies veikimo ir vaidmens tarptautinėje politikoje, o buvimas maža valstybe yra diskursyvi konstrukcija, formuojama pasitelkus veikėjų, praktikų ir jų tarpusavio sąveikos kuriamas ir reprodukuojamas reikšmes. Poststruktūralizmas siūlo į mažas valstybes žiūrėti kaip į subjektus

---

¹³ Burchill S., *The National Interest in International Relations Theory*, Palgrave Macmillan, 2005, p. 31.

¹⁴ Berger P. L., Luckmann T., *Socialinis tikrovės konstravimas: žinojimo sociologijos traktatas*, Vilnius: Pradai, 1999, p. 14.

¹⁵ Edkins J., „Poststructuralism“, Griffiths M. (sud.), *International Relations Theory for the Twenty First Century. An Introduction*, Routledge, 2007, p. 88.

ir klausti, kaip, kokias reikšmes teikiant tas subjektiškumas formuojasi / yra formuojamas, kaip jis kinta keičiantis tarptautinės politikos procesų ir valstybės saugumo bei užsienio politikos sąveikai. Pavyzdžiui, Suomijos atvejo tyrimas atskleidė, kad pagrindinės su mažumu siejamos reprezentacijos bėgant laikui kito – mažumas suvoktas kaip ribotumas, vėliau kaip galimybė ir lengvinanti sąlyga¹⁶.

Klausimai apie mažumą ir *mažos* šalies subjektiškumą kartu yra ir identiteto nagrinėjimas – kaip teigia Akriví Andreou, mažos valstybės sudaro valstybių kategoriją ne tik dėl savo panašumų, bet ir dėl santykio su Kitu – su tuo, kas jos nėra, nenori arba negali būti¹⁷. Taip atsiremama į pagrindines poststruktūralistinio identiteto apibrėžimo tezes – žinau, kas esu, kai žinau, kas yra Kitas¹⁸. Visgi jo analizei ne mažiau nei Kito nustatymas svarbu, kaip reaguojama į Kitą, kaip matoma ir suvokiama tarpusavio sąveika. Galima klausti, o kas yra veikėjas ar veikėjai, inicijuojantys identiteto reikšmių formavimą? Vis dėlto poststruktūralizmo principai būdingi ir pačios tapatybės pobūdžiui – ji nėra objektyvi ir stabili, o diskursyvi ir intersubjektyvi, formuojama tęstinio proceso¹⁹.

Poststruktūralistai nepateikia saugumo ir užsienio politikos apibrėžimų. Greičiau kvestionuojami bandymai juos nustatyti dėmesį kreipiant į tai, kaip tam tikra problema tampa saugumo problema, kaip konstruojamos grėsmės ir kokias reikšmes saugumo ar nesaugumo suvokimas įgyja. Todėl ir tyrime nėra nustatomas išankstinis grėsmių sąrašas ar keliamos prielaidos, kokie saugumo iššūkiai *būdingi* mažoms valstybėms. Greičiau ieškoma, kokios saugumo problemos kartu su mažumo reikšmių reflektavimu aktualinamos ar iškeliama kaip grėsmės mažai šaliai. Toks identiteto ir saugumo ryšys tarsi suf-

¹⁶ Browning, p. 681–682.

¹⁷ Andreou, p. 4.

¹⁸ Lebow R. N., „Identity and International Relations“, *International Relations* 22 (473), 2008, p. 474.

¹⁹ Campbell D., *Writing Security. United States Foreign Policy and the Politics of Identity*, Minneapolis: University of Minnesota Press, 1992, p. 12.

leruoja, kad tapatybė yra tai, ką reikia apsaugoti, o saugumas įgyja prasmę kaip tapatybės apsauga²⁰. Skleidžiasi, anot Lene'os Hansen, konstitutyvi identiteto ir saugumo bei užsienio politikos sąveika: identitetas nesusiformuoja prieš saugumo bei užsienio politiką, bet atsiskleidžia per ją, kartu pats identitetas būtinas formuojant politiką, yra nuolat reprodukuojamas²¹. Todėl su identitetu ir saugumu susijusios reikšmės nėra atskiriamos ar ieškoma jų tarpusavio priešingumų, bet pristatomos ir nagrinėjamos kaip tarpusavyje nuolat sąveikaujantys reiškiniai.

Ar poststruktūralistinės analizės dėmesys reikšmėms ir diskursui nepaneigia materialinės realybės – teritorijos, ginklų ir kt. – vaidmens, pasaulį perkeliančią į reliatyvią erdvę? Svarbu pabrėžti, kad poststruktūralizmas neneigia materialinės tikrovės egzistavimo. Modernumo prielaidų kritika grindžiama tuo, kad materialumo negalima pažinti be diskurso, t. y. suproblemina tikrumo – reiškiniams būdingų savybių, nepriklausančių nuo valios, – ir žinojimo – reiškiniams priskiriamų bruožų – dvilypumą.

2. *Kaip tirti mažas valstybes?*

Mažumo diskurso analizė reikalauja ne tik konceptualaus suvokimo, kas apskritai yra diskursas, bet ir kokiomis priemonėmis jis gali būti tiriamas. Visų pirma, pats diskursas gali būti suprantamas labai plačiai – nuo straipsnių spaudoje iki socialinio veiksmo ar meninių vaizdų. Pagrindinis diskurso formavimo įrankis yra kalba, kurios vartojimas tam tikrame sociokultūriniame kontekste įgauna vienkias ar kitokias reikšmes, t. y., kaip mes suprantame, kokį žinojimą ir pasaulio suvokimą įgyjame.

---

²⁰ Paulauskas K., *Kieno saugumas? Kuri tapatybė? Kritinės saugumo studijos ir Lietuvos užsienio politika*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010, p. 102.

²¹ Hansen L., *Security as Practice. Discourse Analysis and the Bosnian War*, London and New York: Routledge, 2006, p. XIV.

Šiuo atveju diskursas yra suvokiamas sakytinių ir rašytinių tekstų kaip kalbos aktų prasme²². Šaltiniams nagrinėti pasitelkiama pagrindinė diskurso nagrinėjimo priemone laikoma jo analizė. Teigiama, kad nėra vieno metodo pritaikymo būdo, tačiau interpretacija gali būti įvardijama pagrindine metodo pritaikymo priemone²³. Kartu tai ir vienas metodo trūkumų, nes tyrimas grindžiamas subjektyviu interpretavimu – kaip įsitikinti, ar interpretacija yra adekvati, ar interpretuojamas ir interpretuojantis tekstai nurodo tą pačią prasmę? Tačiau tai yra subjektyvaus sprendimo dalykas, nes atsakymo negalima pagrįsti jokiais kitais duomenimis, tik nuorodomis į interpretuojamą tekstą²⁴.

Nubrėžiamos tyrimo gairės: pasirenkami du atvejai – Lietuva ir Naujoji Zelandija. Lietuva dažnai kartu su kitomis Baltijos šalimis įvairiuose tyrimuose laikoma tipišku mažos šalies pavyzdžiu (ypač tiriant mažas šalis ir jų įtaką Europos Sąjungos lygmeniu). Panaši situacija ir su Naująja Zelandija – ji įvairiuose tyrimuose pasitelkiama kaip mažos šalies pavyzdys. Taigi, kaip rodo įvairūs tyrimai, laikomos mažomis valstybės labai skiriasi savo geopolitine padėtimi, istorine patirtimi, ekonominiu išsivystymu, politine sandara ir kt. Skirtingų šalių analizė ir jų palyginimas kartu leis pamatyti, ar prie mažų priskiriamos šalys iš tiesų suvokia save panašiomis reikšmėmis, t. y. gali būti *apibendrinamos* kaip mažos.

Laiko perspektyva – 2014 ir 2015 metai. Nėra išskiriamos ar įvardijamos konkrečios pasirinktą laikotarpį įrėminančios aplinkybės ar įvykiai, o dėmesys kreipiamas į dvejus metus vykusias diskusijas ir pareiškimus šalių viduje ir tarptautinėje erdvėje. Tekstai, kaip kasdienės praktikos, leidžia pamatyti, kokiuose kontekstuose, situacijose ir saugumo bei užsienio politikos veiksmuose mažumas tampa aktualus, kokiomis reikšmėmis jis mąstomas²⁵.

²² Hansen, p. 2.

²³ Vinogradnaitė I., *Diskurso analizė kaip politikos tyrimo metodas: metodinė priemonė politikos mokslų studentams*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006, p. 44–45.

²⁴ Ten pat, p. 44–45.

²⁵ Hansen, p. 69.

Analizuoti atsirenkami įvairūs pareiškimai, pranešimai, kalbos ar kito pobūdžio tekstai, surandami skirtinguose tiek vidaus, tiek išorės šaltiniuose, vadovaujantis šiais kriterijais: 1) šalies vadovų kalbos, pareiškimai, interviu ar kitos formos unikalūs tekstai; 2) žodžių „maža valstybė“ ar „maža šalis“ vartojimas tekste. Tiesiogiai tekste surandamas sąvokos vartojimas leidžia atsakyti spekuliacijos nagrinėjant tekstus, kuriuose mažumo reikšmės gali būti tik numanomos; 3) tarptautinių įvykių ar procesų šalių saugumo ir užsienio politikos aptarimas. Metodo apibrėžime nėra numatoma, kiek reikia skaičių, kad išvados būtų patikimos, – išankstinis standartas nėra įmanomas, nes diskurso analizė gali būti taikoma skirtingos apimties tyrimams, įtraukiantiems itin skirtingus šaltinius (ne tik tekstus, bet ir vaizdus)²⁶. Abiejų šalių atvejais surandami 65 šaltiniai, kurie laikomi pakankamais rezultatams ir išvadoms.

Atliekant diskurso analizę, atrenkami ir grupuojami visi tiesiogiai su mažos valstybės sąvoka susiję žodžiai (pavyzdžiui, „*maža šalis* gali *pasiekti daug*, jei *sutelkia jėgas*“²⁷). Žiūrima ir interpretuojama, kokiais reikšmės ir jų grandines vartojamos lingvistinės formos sudaro. Taip pat išskiriamos papildomos kategorijos, į kurias suskirstoma skaitomuose šaltiniuose randama informacija: grėsmės ar Kiti; referavimas į saugumo bei užsienio politikas, sprendimus; diskursą kuriantys veikėjai; įvykiai ar situacijos. Šaltinių kategorizavimas ir interpretavimas remiasi keletu prielaidų: pirma, svarbus intertekstualumas – tekstai ir argumentai yra tiesiogiai ar netiesiogiai kuriami referuojant į kitus tekstus²⁸, todėl jiems būdingas tarpusavio susietumas; antra, laikomasi indukcinės logikos – siekiama gauti ir pateikti unikalūs rezultatus be išankstinių hipotezių; galiausiai, pateikiamos interpretacijos nepretenduoja į universalumą – tie patys šaltiniai gali

²⁶ Ten pat, p. 77.

²⁷ BNS, „L. Linkevičius: kalbame apie visos Europos saugumo architektūrą“, <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/l-linkevicius-kalbame-apie-visos-europos-saugumo-architektura.d?id=66501138>>, 2016 04 15.

²⁸ Hansen, p. 8.

būti naudojami ir kituose kitokius klausimus keliančiuose tyrimuose, taikančiuose skirtingus metodus²⁹.

Kalbant apie mažas valstybes, ne tik nesutariama dėl jų apibrėžimo, bet nėra ir visuotinai priimto būdo jas tirti. Todėl mažų šalių analizė reikalauja sukurti savą modelį, atitinkantį pasirinktą teorinę perspektyvą. Galimą įrankį surandamoms reikšmėms struktūrinti ir analizuoti siūlo Balduras Thorhallssonas, mažos valstybės sąvoką išskaidydamas į šešias dydžių kategorijas (fiksotas, suvereniteto, politinis, ekonominis, suvokimo ir norimas dydžiai)³⁰. Kai kurie iš jų operacionalizuojami į dar smulkesnius kintamuosius ir kiekvienas iš šešių dydžių vertinamas naudojantis dviem – gebėjimo veikti ir pažeidžiamumo – skalėmis.

Tačiau tiesiogiai siūlomas modelis nėra perkeliamas: pirma, jis yra sukurtas matuoti įtakos ir dydžio ryšį Europos Sąjungoje ir pritaikomas remiantis antriniais šaltiniais; antra, nors derinami objektyvūs ir subjektyvūs mažumo apibrėžimo kriterijai, siūlomam modeliui būdingas išankstinis nusistatymas, kokios valstybės yra mažos, t. y. dydžio kategorijos primetamos ir apibrėžiamos vadovaujantis teritorijos ir gyventojų skaičiaus skirtumais. Taigi siekiant klausti ne kaip mažumas pasireiškia, bet kaip yra formuluojamas, naudojamosi siūlomomis dydžių kategorijomis, tačiau kiekvienos iš jų atveju suformuluojami nauji, šios analizės logiką atitinkantys apibrėžimai. Taip pat atmetamos siūlomos skalės ar įtakos matavimas, pasilieka prie reikšmių paieškų ir jų interpretacijų.

Taigi empirinė atvejų analizė bus atliekama vadovaujantis tokio-
mis dydžio kategorijomis ir jų apibrėžimais: 1) fizinis dydis – kokiame įvykių, saugumo bei užsienio politikos kontekste ir susiejus su kitais veikėjais dydis tampa aktualus; 2) suvereniteto dydis – kokių grėsmių kyla valstybei ir kurios iš jų yra pabrėžiamos aktualinant

²⁹ Ten pat, p. 41.

³⁰ Thorhallsson B., „The Size of States in the European Union: Theoretical and Conceptual Perspectives“, *European Integration* 28 (1), 2006, p. 8.

šalies mažumą; 3) politinis dydis – kokie politiniai ištekliai (kietieji ar minkštieji) tampa svarbūs ir yra įtraukiami į dydžio apibrėžimą; 4) suvokimo dydis – kaip valstybės vadovai ir išorės veikėjai (jeigu surandamos jų pozicijos) suvokia mažumą; 5) norimas dydis – kokios šalies ambicijos, tikslai ir santykis su tarptautine sistema formuluojami, kaip jie pasireiškia saugumo ir užsienio politikos kontekste.

Lietuva ir Naujoji Zelandija bus tiriamos ir lyginamos surandamas reikšmes skirstant pagal suformuluotas naujas dydžių kategorijas ir nenaudojant jokių papildomų kriterijų. Toks struktūrinimas yra itin svarbus siekiant ne tik identifikuoti, bet ir tarpusavyje palyginti skirtingų šalių mažumo reikšmių interpretacijas. Kartu mažos valstybės sąvokos išskaidymas į skirtingus dėmenis leis pristatyti mažumą ne kaip vientisą, bet kaip daugiadimensį reiškinį, kur vieno ar kito veiksnio svarba suvokiant mažumą gali būti skirtinga.

3. Lietuva ir Naujoji Zelandija – kokios mažos valstybės?

Ligšioliniai Lietuvos ir Naujosios Zelandijos identiteto ir saugumo bei užsienio politikos tyrimai gerokai skiriasi savo apimtimi. Galima rasti įvairių, skirtingus laikotarpius nagrinėjančių Lietuvos atvejo tyrimų³¹. Nepaisant dinamikos, skirtingų regionų akcentavimo ar ambicinga laikytos regioninio centro vizijos kūrimo, Lietuvos identitetą saugumo ir užsienio politikoje galima apibendrinti dviem kryptimis: pirma, gyvenimas šalia pavojinga ir grėsminga laikomos Rusijos, antra, orientavimasis į Vakarus (JAV ir ES) siekiant įgyvendinti pama-

---

³¹ Pavyzdžiui, Nekrašas E., „Lietuvos regioninis identitetas. Kas mes esame?“ Seminai. Atviros visuomenės kolegija, Vilnius: Vyturys, 1998, p. 95–113; Miniotaitė G., Jakniūnaitė D., „Lietuvos saugumo politika ir identitetas šiuolaikinių saugumo studijų požiūriu“, *Politologija* 3 (23), 2001; Statkus N., Paulauskas K., *Tarp geopolitikos ir postmoderno: kur link sukti Lietuvos užsienio politikai?*, Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2008; Lingevičius J., „Lietuvos tapatybė saugumo ir užsienio politikoje 1991–1994 metais: „grįžimo“ keliai ir įtampos“, *Politologija* 3 (79), 2015.

tinę civilizacinę, saugumo ir politinės integracijos į Vakarus idėją³². Apskritai, ligšioliniai Lietuvos identiteto tyrimai sufleruoja, kad Lietuvos identifikavimosi ir saugumo bei užsienio politikos formavimą lemia du svarbiausi veiksniai – šalies geopolitinė padėtis ir istorinė atmintis³³.

Nuorodų apie Naujosios Zelandijos identitetą ir saugumo bei užsienio politiką galima aptikti tiek politinio elito atstovų, tiek apžvalgininkų komentaruose³⁴, kuriuose gana eksplicitiškai pateikiami pagrindiniai principai. Apibendrintai teigiant, Naujosios Zelandijos tapatybė saugumo ir užsienio politikoje formuluojama remiantis savarankiškos ir nepriklausomos valstybės idėja – itin pabrėžiama, kad Naujoji Zelandija nėra jokio politinio ar karinio aljanso, bloko narė ir veikia vadovaudamasi buvimo „žemiau didžiųjų galių radaro ekranų“³⁵. Kaip teigia buvęs Naujosios Zelandijos atstovas prie Jungtinių Tautų Jimas McLay, Naujosios Zelandijos apsibrėžimas susideda iš trijų polių: priklausymo Azijos ir Ramiojo vandenyno regionui, istorinės (kolonijinės) patirties bei sąsajų su Vakarais ir buvimo maža valstybe³⁶.

Tiek Lietuvos, tiek Naujosios Zelandijos atvejais šalių mažumo klausimas tyrimuose beveik nekeliamas. Kalbant apie Lietuvą, galima surasti vos keletą tyrimų, kurie šalies saugumo ir užsienio politiką analizuotų mažos valstybės perspektyvoje, tačiau ir jie ne tiek

---

³² Lingevičius J., „Tapatybinės įtampos: Michailo Golovatovo paleidimo atvejis“, Jakiūnaitė D. (sud.), *Ambicingas dešimtmetis: Lietuvos užsienio politika 2004–2014*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015, p. 76.

³³ Šešelgytė M., „A Midget Warrior: Security Choices of Lithuania“, *Defence and Security for the Small: Perspectives from the Baltic States*, Centre for Small State Studies, Institute of International Affairs, 2013, p. 35.

³⁴ Pavyzdžiui, McCully M., „Keeping Relationships in Good Repair“, *New Zealand International Review* 38 (4), 2013; Patnam R. G., „Globalisation, Sovereignty and the Transformation of New Zealand Foreign Policy“, *Working Paper* 21 (5), 2005. Victoria University of Wellington: Centre for Strategic Studies.

³⁵ O'Brien T., „Engaging with the world“, *New Zealand International Review* 39 (6), 2014, p. 16.

³⁶ McLay, p. 4.

orientuojasi į mažumo diskursą, kiek naudojasi mažumo koncepcija kaip analizės priemone. Šiame kontekste galima išskirti Dovilės Jakniūnaitės minimą mažos valstybės dimensiją kaip vieną iš pagrindinių Lietuvos identiteto apibrėžčių³⁷. Naujoji Zelandija, užuot nuosekliai tyrus šalies mažumą, yra daugiau pasitelkiama kaip mažos valstybės pavyzdys. Sakykime, Balduras Thorhallssonas šalį įtraukia į savo mažų šalių vaidmens Saugumo Taryboje tyrimą³⁸. Nors ir ne akademinio lygmeniu, mažumo sąvoka gana plačiai vartojama saugumo ir užsienio politikos diskurse – ši tendencija ryški peržvelgus skirtingo laikotarpio analitinio žurnalo *New Zealand International Review* tekstus ar komentarus, rašomus politikų ir apžvalgininkų. Tačiau mažumo idėja juose nėra išsamiai reflektuojama ar aptariama, greičiau pristatoma kaip „duotas“ faktas. Taigi ši analizė abiejų šalių atvejais leis prisidėti prie negausių mažumo dimensijos tyrimų ir gilesnės mažumo diskurso refleksijos.

Kalbant apie surandamų mažumo diskursų specifiką, tiriamu laikotarpiu Lietuvai didelę įtaką daro dvi aplinkybės – Krymo aneksija bei konfliktas Rytų Ukrainoje ir dvejus metus trukusi kadencija Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje. Naujosios Zelandijos atveju mažumo diskursas daugiausia susijęs su šalies nenuolatinės narės kadencija Saugumo Taryboje 2015–2016 metais, kuri nuo 2008-ųjų laikoma pagrindiniu Naujosios Zelandijos užsienio politikos tikslu³⁹. Atlikus šaltinių atranką aiškėja, kad tiek Lietuvos, tiek Naujosios Zelandijos mažumo diskursas daugiausia formuojamas dviejų dominuojančių užsienio ir saugumo politikos veikėjų: Lietuvos – Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės ir užsienio reikalų ministro Lino Linke-

³⁷ Jakniūnaitė D., „Kaip kalbėsime apie 2004–2014 m. Lietuvos užsienio politiką?“, Jakniūnaitė D. (sud.), *Ambicingas dešimtmetis: Lietuvos užsienio politika 2004–2014*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015, p. 20.

³⁸ Thorhallsson, 2012, p. 156.

³⁹ Watkins T., „We nailed It: NZ wins UN Security Councilin Seat“, <<http://www.stuff.co.nz/world/europe/62487701/We-nailed-it-NZ-wins-UN-Security-Council-seat>>, 2016 03 12.

vičiaus, Naujosios Zelandijos – ministro pirmininko (faktinio šalies vadovo) Johno Key ir užsienio reikalų ministro Murray McCully. Yra ir keletas į diskursą patenkančių tuo metu Naujosios Zelandijos atstovu prie Jungtinių Tautų dirbusio Jimo McLay *tekstų*.

Svarbu išskirti keletą bendrų tendencijų, kurios turi įtakos tiek mažumo diskurso specifikai, tiek jo interpretavimui: pirma, abiem atvejais mažumo retorika randasi ne tiek pristatant konkrečius priimamus sprendimus, kiek apskritai komentuojant ar vertinant esamą situaciją, taip pat formuojant bendresnį suvokimą apie valstybę. Tiesa, Naujosios Zelandijos atveju diskurso neveikia jokie išoriniai sukrėtimai ar problemos, reikalaujantys neįprastai reaguoti ar greitai priimti sprendimus, todėl ir pats diskursas yra gerokai nuoseklesnis, nei Lietuvos atveju mėginant reaguoti į padėtį Ukrainoje. Mažos valstybės idėja projektuojama ne tik į vidaus diskursą ir jo formavimą, bet ir į išorę, taip tarsi siekiant pristatyti savo identitetą, daryti įtaką išorės veikėjų požiūriui (ne tik kaip Aš suvokiu save, bet ir kaip mane mato Kiti, arba kaip Aš noriu, kad mane matytų).

3.1. Mažumo suvokimo apimtis

Nors surastos mažumo reikšmės, kaip rodo tolesnė analizė, ir yra skirtingos, skleidžiasi skirtinguose kontekstuose ir savo šalies vaidmens suvokime, galima teigti, kad abiem atvejais buvimas maža suvokiamas kaip viena iš reikšmingų šalies identiteto apibrėžčių.

Išorės veikėjų reakcija ar jų dalyvavimas formuojant mažumo reikšmes yra labiau momentiniai. Galima paminėti JAV valstybės sekretoriaus Johno Kerry poziciją, išsakytą susitikimo su Linu Linkevičiumi metu: „Lietuva maža, tačiau stipri ir svarbi NATO partnerė, viena iš svarbiausių partnerių <...>.“⁴⁰ Šis teiginys yra iliustratyvus pavyzdys, kad ir viena svarbiausių užsienio partnerių Lietuvą laiko

---

⁴⁰ „Remarks with Lithuanian Foreign Minister Linas Linkevičius“, <<http://www.state.gov/secretary/remarks/2015/03/238667.htm>>, 2016 04 15.

maža. Tačiau dydis nėra visa apibūdinanti charakteristika, o greičiau supriešinamas su tuo, kokį vaidmenį („stipri ir svarbi partnerė“) JAV mano turint Lietuvą ir jai priskiria. Vis dėlto dydžio fakto iškėlimas skamba kaip bandymas parodyti, kad ir maža šalis gali būti reikšminga ir svarbi dvišalių ar aljanso santykių kontekste.

Naujosios Zelandijos atveju taip pat sunku surasti daugiau išorės veikėjų, atliepančių politinio elito formuojamas mažumo reikšmes. Pavyzdžiui, kaip išrinkus Naująją Zelandiją į Saugumo Tarybą teigė buvęs Rytų Timoro prezidentas José Ramos-Horta, „pasauliui reikia mažų ir nepriklausomų šalių, tokių kaip Naujoji Zelandija, sėdinčių Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje. Kitoms Jungtinių Tautų šalims narėms svarbu matyti laimėjusią Naująją Zelandiją ir žinoti, kad Saugumo Taryba yra prieinama ir joms“. Taigi itin pabrėžiamas bendrumas su kitomis mažomis save laikančiomis šalimis, kartu patvirtinamas pačios Naujosios Zelandijos kuriamas lyderės vaizdinys. Taip pat galima išskirti JAV prezidento Baracko Obamos susitikime su Naujosios Zelandijos ministru pirmininku pasakytus teiginius, kad, „nors Naujoji Zelandija ir yra maža valstybė, turinti mažas ginkluotąsias pajėgas, bendradarbiavimas žvalgybos srityje, Naujosios Zelandijos pastangos dalyvaujant pratybose ir taikos palaikymo misijose šalį daro neįkainojamą partnerę“⁴¹. Taigi Obamos vertinimas vėlgi remiasi savotišku materialinių ir subjektyvių veiksmų supriešinimu, pastariesiems suteikiant gerokai svarbesnį vaidmenį. Taip palaikoma Naujosios Zelandijos linija, kad gebėjimai, kompetencijos ir įsitraukimas yra svarbesni ir atliepiami net tokių veikėjų kaip JAV.

Apibendrinant ryškėjančias mažumo suvokimo tendencijas, Lietuvos atveju mažumo reflektavimas dar atrodo gana atsargus, mėginama surasti platesnį reikšmių spektrą, galintį būti mažumo ir veikimo tarptautinėje politikoje argumentu. Tokios pastangos ryškiausiai matomos ieškant politinio dydžio apibrėžimo, kuris tebėra tikslas

⁴¹ „Remarks by President Obama and prime Minister Key of New Zealand after Bilateral meeting“, <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/06/23/remarks-president-obama-and-prime-minister-key-new-zealand-after-bilater>>, 2016 03 20.

savaime. Naujosios Zelandijos pristatymas remiasi pakankamai aiškiomis nuostatomis, kurios neprieštarauja viena kitai, o iš skirtingų perspektyvų dėliojami į gana darnų pasakojimą.

3.2. *Mažumo aktualinimas*

Lietuvos ir Naujosios Zelandijos atvejų analizė rodo, kad, nors abi šalys yra laikomos mažomis, mažumo reikšmės yra labai skirtingos ir formuojasi valstybės geopolitinės padėties, istorinės patirties ir atminties, santykių su gretimomis valstybėmis ir visa tarptautine sistema ar kitų aplinkybių kontekste. Šalių skirtumai ir skirtingas požiūris į savo mažumą toliau plėtoja diskusiją, kiek apibendrintai galima kalbėti apie vientisą mažų valstybių, besielgiančių tik joms būdingu būdu, kategoriją.

Fizinis dydis yra svarbus abiejų šalių mažumo diskursuose. Tačiau jis nėra Lietuvą ir Naująją Zelandiją apibendrinanti charakteristika, o tiriamu laikotarpiu aktualinamas konkrečiuose kontekstuose. Lietuvai buvimas maža yra svarbus turint omenyje santykį su Rusija – kaip teigė užsienio reikalų ministras Linas Linkevičius: „<...> pažiūrėkite į žemėlapi – Lietuvos dydį ir mūsų didelę didelę kaimynę.“⁴² Skirtingai nei siūlo į objektyvius apibrėžimo kriterijus besiorientuojantys mažų valstybių teoretikai, mažumas nefiksuojamas kaip nuolatinė egzistencinė būsena ar išankstinė sąlyga. Aš – Kitas skirtis kyla lyginant save su gerokai fiziškai pranašesne gretima valstybe – būdingas modernus vidaus ir išorės santykio apibrėžimas.

Diskurse, ypač prezidentės Dalios Grybauskaitės retorikoje, susipina keletas skirtingų veiksnių: pirmiausia, fizinio ir norimo dydžio derinimas – pabrėžiamomis ambicijomis siekiama paneigti mitą, kad maža šalis yra tik silpna ir nepajėgi įveikti didelio Kito: „<...>

⁴² „Lithuania Seeks U.S. Support Against Russian Aggression“, <<http://www.npr.org/2014/10/06/354124224/lithuania-seeks-u-s-support-against-russian-aggression>>, 2016 03 15.

siekiame parodyti Kremlui, kad maža šalis apsigins. Neleisime lengvai mūsų užimti, <...> nebijome nieko.“⁴³ Tokios pozicijos laikosi ir užsienio reikalų ministras Linas Linkevičius, teigęs, kad „esame maža šalis ir turime pasiruošti ginti save“⁴⁴. Dominuoja savarankiškumo linija – teiginiais „turime pasiruošti“, „nebijome nieko“ keliama pasitikėjimo savimi ir savo jėgomis idėja, ambicija savarankiškai užsitikrinti savo saugumą. Toks galimybių atskleidimas prieštarauja Rothsteino teiginiui, kad maža valstybė yra ta, kurios lyderiai suvokia, jog viena veikdama šalis neturės reikšmingos įtakos⁴⁵. Lietuvos mažumas suprantamas ne kaip trūkumas, bet kaip sąlyga, į kurią atsižvelgiant, būtina aktyviai ir savarankiškai veikti: „[S]varbiausia – išlaikyti šaltą protą, orumą ir pasitikėjimą savimi, ir niekada neleisti, kad mus – net tokią mažą valstybę kaip Lietuva – kas nors spardytų dar kartą.“ Sakinio segmentas „net tokią mažą valstybę“ vėlgi referuoja į fizinį dydį, tačiau jis nėra kliūtis „išlaikyti šaltą protą, orumą ir pasitikėjimą savimi“. Jei kas nors mėgins „spardyti dar kartą“ – Lietuva „pasiruošusi iššauti“⁴⁶.

Užsienio reikalų ministras mažumo reikšmės formuluoja daugiau kalbėdamas apie tarptautinę sistemą, kuri turėtų vengti skirstyti šalis į dideles ir mažas: „<...> visiškai nesvarbu – tai didelė ar maža valstybė – niekas neturi teisės priimti sprendimus už ją.“⁴⁷ Nors tokiu teiginiu tarsi siekiama paneigti dydžio svarbą, jį padaryti reliatyvų, pats

⁴³ „Lietuva imituoja „žaliųjų žmogeliukų karą, žvilgčiodama į Maskvą“, <<https://www.lrp.lt/lt/lietuva-imituoja-zaliuju-zmogeliuku-kara-zvilgciodama-i-maskva/prezidente-ziniasklaidoje-spaudoje/22682>>, 2016 03 03.

⁴⁴ Shapiro J., Thoburn H., „The Russian threat to Lithuania: An Interview with Foreign Minister Linas Linkevičius“, <<http://www.brookings.edu/blogs/order-from-chaos/posts/2015/02/25-interview-lithuania-russia-threats-linkevicius>>, 2016 03 03.

⁴⁵ Keohane, p. 293.

⁴⁶ Miliūtė R., LRT.lt, „D. Grybauskaitė: turėsime iššauti, jei kas nors bandys mus okupuoti“, <<http://www.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/d-grybauskaite-turesime-issauti-jei-kas-nors-bandys-mus-okupuoti-619528>>, 2016 03 05.

⁴⁷ „L. Linkevičius: kalbame apie visos Europos saugumo architektūrą“, <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/l-linkevicius-kalbame-apie-visos-europos-saugumo-architektura.d?id=66501138>>.

skirties minėjimas (yra didelių ir mažų valstybių) skirtumą aktualina. Atrodo, kad pagrindinė sistemos problema yra nepagrįsta didžiųjų šalių viršenybė mažųjų atžvilgiu: „<...> didelės vertybės neturėtų būti dideliems veikėjams ir mažos valstybės mažiems veikėjams. Jie turi būti lygūs.“⁴⁸ Imperatyvi forma „turi būti“ parodo, kad šiuo metu valstybės nėra lygios, tai turi būti pasiekta. Galima sakyti, pati tarptautinė sistema tampa savotišku Kitu, nes išlieka šalių disbalansas ir neigiamos įtakos pavojus: „<...> praėjo laikai, kai didelės šalys nusprendavo mažų šalių likimą. Kiekviena tauta turi teisę į savo valstybę ir niekas negali nurodinėti, kaip ji turi gyventi, nesvarbu, šalis didelė ar maža.“⁴⁹ Frazė „teisę į savo valstybę“ atskleidžia vyraujančią modernų mąstymą – šalys vis dar turi kovoti už savo valstybingumą ir suverenitetą, tokią teisę vis dar reikia įtvirtinti.

Nors apie sistemą kalbama bendromis frazėmis, negalima atmesti ir to, kad teiginiai apie šalių lygiavertiškumą ir nepateisinamą didelių šalių vaidmenį pirmiausia skiriami Rusijai: „<...> mes [mažos valstybės – J. L.] neturime tankų, raketų leidimo įrenginių ir sunkiosios ginkluotės, kuri niokoja Rytų Ukrainą. Pagarba tarptautinei teisei, jos normoms ir principams, įtvirtintiems Jungtinių Tautų Chartijoje, yra mūsų gynybos pagrindas.“⁵⁰ Nors „mes“ ir „mūsų“ šiame kontekste yra gana abstraktūs, įtvirtinamas pats skirties elementas, kad egzistuoja Mes – mažos valstybės, ir Jos – didelės valstybės. Ši skirtis tuo pat metu ir išryškinama, ir neigiama. Taigi sistemos kritika diskurse nėra tapatinama su Saugumo Taryba, bet remiasi dėl mažų ir didelių valstybių galios skirtumų atsirandančia nelygybe – tarsi vis dar gyvenama anarchijos sąlygomis. Vadinas, tarptautinė sistema, nors Lietuva tuo metu ir yra nenuolatinė Saugumo Tarybos narė, nėra lai-

⁴⁸ „Lithuania Seeks U.S. Support Against Russian Aggression“.

⁴⁹ Sabet-Parry R., „Lithuania President calls Russia ‘Terrorist State’“, <<http://www.baltictimes.com/news/articles/35799/>>, 2016 03 05.

⁵⁰ „Prospects for Protecting People Improve When Sovereignty Not Viewed as ‘Wall or Shield’, Secretary-General Tells Security Council in Ministerial Debate“, <http://www.un.org/press/en/2015/sc11793.doc.htm>>, 2016 03 20.

koma institucionalizuota ar besiremiančia šalių bendradarbiavimu, o veikiamą interesų ir galios varžybą.

Apskritai, pasakojimas apie buvimą maža ir poreikį didinti savo savarankiškumą pirmiausia stiprinant gynybą tampa valstybės subjektiškumo įrodymu ir kartu saugumo bei užsienio politikos darbotvarkė – užsitikrinti suvereniteto garantijas ir neleisti kartotis mažųjų pavergimo istorijai. Svarbu pabrėžti, kad surandamame mažumo diskurse šliejimosi reikšmės nėra formuluojamos – tarsi siekiama atsiriboti nuo bet kokios, net ir draugiškų didelių Kitų pagalbos. Turint omenyje narystę NATO, Lietuvos atvejis neigia siūlomą aiškinimą, kad stipresnės valstybės ar aljanso sąjungininke tapusi maža valstybė bus linkusi užimti pasyvią saugumo vartotojos poziciją⁵¹. Savarankiškumas ir subjektiškumo įtvirtinimas tampa svarbiausi, jie gali būti siejami ir su konkrečiais surandamų reikšmių kontekste priimamais sprendimais (gynybos finansavimo didinimas, šauktinių grąžinimas ir kt.) ir jų įteisinimu.

Naujoji Zelandija, kurios geopolitinė situacija visiškai kitokia, mažumą aktualina ne megzdama konkrečius santykius su kitomis šalimis, bet vertindama save tarptautinės sistemos kontekste, kur savęs apibrėžimas per Aš – Kitas dimensiją vyksta su Saugumo Taryba ir jos nuolatinėmis narėmis. Kaip teigė ministras pirmininkas Johnas Key, „Naujoji Zelandija yra maža valstybė pasaulio apačioje“⁵² – apie šalį tarsi sprendžiama žiūrint į žemėlapią ir vertinant ją bendrame ne tik valstybių bendruomenės, bet ir „geografinio objektyvumo“ kontekste. Tačiau mažumo diskursas ryškiausiai skleidžiasi reflektuojant save Jungtinėse Tautose ir Saugumo Taryboje: „<...> mūsų pergalė įrodo, kad mažos valstybės gali turėti vaidmenį Jungtinėse Tautose ir mes siekiame atstovauti mažų valstybių perspektyvai Saugumo

⁵¹ Lamoreaux J. W., Galbreath D. J., „The Baltic States As ‘Small States’: Negotiating the ‘East’ by Engaging the ‘West’“, *Journal of Baltic Studies* 39 (1), 2010, p. 6.

⁵² „John Key’s Speech to the United Nations“, <<http://www.stuff.co.nz/national/politics/72629197/John-Keys-speech-to-the-United-Nations>>, 2016 03 15.

Taryboje.⁵³ Taip kartu formuluojamas norimas dydis, šalies ambicijos – būti svarbiai Jungtinėse Tautose ir atstovauti kitoms mažoms valstybėms Saugumo Taryboje („mes remiame mažas valstybes“⁵⁴).

Santykis tarp ambicijų ir fizinio mažumo konstatavimo nėra supriešinamas. Atvirkščiai, buvimas maža valstybe ir yra norimas dydis, kuris neprieštaruoja formuluojamoms ambicijoms, o prisideda prie jų pagrindimo ir politinės darbotvarkės formavimo: „<...> mes norime būti Saugumo Taryboje, nes tikime, kad mažos valstybės gali teigiamai prisidėti ir mes norime suteikti balsą tiems, kurie nėra dažnai išgirstami.“⁵⁵ Naujoji Zelandija ne tik identifikuoja mažą save, bet ir referuoja ir kartu formuoja abstraktų, bet bendrą mažų valstybių bloką, kurio tapatybės pagrindu turėtų tapti reflektuojamas fizinis dydis ir vienoda veikimo ribojimo tarptautinėje sistemoje problema. Kartu, kovodama už šalių reprezentaciją, šalis siekia įgyvendinti ne tik mažumo, bet ir globalaus daugiašališkumo identiteto dimensiją⁵⁶: „Naujoji Zelandija Saugumo Tarybai siūlo naują požiūrį kartu su daugiakultūriu Azijos ir Ramiojo vandenyno identitetu.“⁵⁷

Aiškėja, kad išrinkimas į Saugumo Tarybą savaime negarantuoja norimo pokyčio, – „maža išrinkta narė vis vien susiduria su iššūkiu būti išgirstai ir kad jos požiūris būtų svarstomas, priimamas“⁵⁸. Numanoma tarptautinės sistemos ir jos architektūros kritika konkretinama – pagrindiniu iššūkiu laikoma Saugumo Tarybos nuolatinų narių turima veto teisė, suteikianti joms išskirtinę padėtį tarp kitų dešimt išrinktų narių: „<...> nuolatinės narės įpratusios naudoti savo galią ir

⁵³ „Independence Key to UN Success“, <<http://www.radionz.co.nz/news/national/257092/independence-key-to-un-success>>, 2016 03 12.

⁵⁴ „New Zealand. United Nations Security Council 2015–16“, <<http://nzunsc.govt.nz/our-approach.php>>, 2016 03 15.

⁵⁵ Ten pat.

⁵⁶ McLay J., „A Small State at the Big Table; New Zealand, Multilateralism and the UN Security Council“, Paskaita, Georgetown University, Center for Australian, New Zealand and Pacific Studies, 2014, p. 7.

⁵⁷ „New Zealand. United Nations Security Council 2015–16“.

⁵⁸ „John Key's Speech to the United Nations“.

siekia apsaugoti savo privilegijuotą poziciją. Konfliktai <...> parodo, kaip toli mes esame nuo organizacijos įkūrėjų siekių.⁵⁹ Todėl Saugumo Taryba, kiek ji siejama su didžiųjų šalių viršenybe, suvokiama kaip negatyvus Kitas: „Saugumo Taryba tapo paralyžiuota penkių nuolatinių narių, kurios siekia savo nacionalinių interesų.“⁶⁰ Vienintelis būdas spręsti esamą Aš – Kitas problemą – tapus organizacijos nare, reformuoti pačią Saugumo Tarybą: „<...> viena iš pagrindinių Naujosios Zelandijos noro dirbti joje [Saugumo Taryboje – J. L.] priežasčių – ne tik tai, kad Naujoji Zelandija gali pagerinti Saugumo Tarybos kokybę, bet ir todėl, kad mažos valstybės yra suvaržytos.“⁶¹

Naujoji Zelandija apsibrėžia save viena iš Jungtinių Tautų įkūrėjų, dalyvavusių organizacijos veikloje nuo pat 1945 metų⁶². Teigia, kad jau tada Naujosios Zelandijos karo metų leiboristų ministras pirmininkas Peteris Fraseris priešinosi penkių didelių nuolatinių narių, turinčių veto teisę prieš visos Saugumo Tarybos balsus, principo įtvirtinimui⁶³. Vadinasi, esamos tarptautinės sistemos kritika, kiek ji siejama su Jungtinėmis Tautomis, Saugumo Taryba ir didžiųjų galių vaidmeniu, nėra tik vienkartinė kampanija. Tokia pozicija yra ilgalaikis santykis su sistema, taip pat normatyvinės pozicijos, kokia ji turėtų būti, gynimas: „<...> mes siekiame skaidrios ir efektyvios Saugumo Tarybos, kuri vykdo savo įsipareigojimus tarptautinei taikai ir saugumui.“⁶⁴ Taigi Naujoji Zelandija yra ilgalaikė institucionalizuo-

⁵⁹ „At UN, New Zealand deplores Lack of Security Council Action on Syria, calls for limiting Veto“, <<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=52111#.VtcafeZSFCc>>, 2016 03 21.

⁶⁰ Powles A., „What will New Zealand do with Its UN Security Council Seat?“, <<http://www.lowyinterpreter.org/post/2014/11/05/What-will-New-Zealand-do-with-UN-Security-Council-seat.aspx>>, 2016 03 20.

⁶¹ Young A., Trevett C., „NZ wins Seat on Security Council: Victory for the Small States“, <http://www.nzherald.co.nz/nz/news/article.cfm?c_id=1&objectid=11343853>, 2016 03 22.

⁶² Keating C., „The United Nations Security Council: Options for Small States“, Pranešimas, Reykjavik, Iceland, 2008, p. 1.

⁶³ Goff P., „Making a Difference“, *New Zealand International Review* 38 (1), 2013, p. 18.

⁶⁴ „New Zealand. United Nations Security Council 2015–16“.

tos tarptautinės sistemos, besiremiančios lygiateisiškumu ir efektyviu problemų sprendimu, šalininkė.

Naujosios Zelandijos atveju surandamos reikšmės kvestionuoja teoriniu konsensusu laikomą nuostatą, kad mažos valstybės turi ribotą veiksmo galimybę – problema yra ne valstybių dydis, bet pati sistema, kuri neleidžia toms mažoms valstybėms veikti. Naujoji Zelandija, atvirksčiai nei siūloma, savo mažumą, kaip, beje, ir Islandija, sieja su laisve, o ne baime veikti tarptautiniu lygmeniu⁶⁵. Todėl, atrodo, ir pats mažumo argumentas tampa svarbus, kai sisteminiai apribojimai, kad ir kokia būtų šalies valia, neleidžia įgyvendinti savo dydžiu besiremiančios identiteto dimensijos, kuri atsiskleidžia ne tik kaip charakteristika, bet ir kaip politinės darbotvarkės elementas.

Kaip rodo pateikta analizė, norimas dydis abiem atvejais itin glaudžiai susijęs su fiziniu dydžiu. Tačiau formuluojamos šalių ambicijos skirtingos. Lietuva daugiausia dėmesio teikia savo suverenitetui ir savarankiškai gynybai – nepaisant pajėgesnio Kito, sugebėti užsitikrinti šalies apginamumą. Ambicijų formulavimas yra atsiejamas nuo lygia greta priimamų sprendimų, reikalaujančių, galima sakyti, nepaprastųjų priemonių. Naujosios Zelandijos atveju keliami tikslai daugiausia susiję su tarptautine sistema – tapti nuolatine lygiaverte dalyve ir kartu atstovauti kitoms mažoms valstybėms. Šiuo atveju norimas ir fizinis dydžiai nesusikerta, šalies mažumas yra ir ambicijų dalis – Naujoji Zelandija ne tik konstatuoja *dydžio* faktą, bet ir *renkasi* būti maža valstybe, todėl ambicijos yra sudedamoji tokio pasirinkimo įgyvendinimo dalis.

3.3. (Ne)grėsmingi Kiti ir saugumo apibrėžimas

Suvereniteto ir saugumo klausimas šalyse taip pat apibrėžiamas skirtingai. Lietuvai Rusijos karinė grėsmė mažumo diskurse yra pa-

⁶⁵ Kristjánsson J. T., „Iceland as a “Powerful” Small State in the International Community“, Working paper, University of Iceland, 2011, p. 21.

grindinis ir tiesioginis pavojus. Todėl suvereniteto ir savarankiškos gynybos reikšmės ir yra nukreiptos į atsilaukimą prieš grėsmingą Rusiją. Taip patvirtinama jau minėta identiteto dimensija, kad Rusija yra vienas labiausiai sugrėsintų objektų⁶⁶. Tačiau šiame kontekste svarbi didelės ir mažos šalių santykių istorinė patirtis – Kitas yra pavojaingas ne tik dėl fizinio dydžio, bet ir dėl istoriškai vykdytos agresijos prieš mažą valstybę. Todėl, perfrazuojant Maria Mälksoo, pasikeitusi saugumo situacija regione ir kariniai veiksmai Ukrainoje iškelia klausimą, ar tikrai praeitis jau yra praeitis⁶⁷ – juntama istorijos pasikartojimo (okupacijos ar konflikto) baimė, tiesiogiai siejama su Rusijos karine grėsme ir galimu ekspansionizmu. Taigi ne tik geografinė padėtis (buvimas šalia didelio Kito), bet ir istorinė atmintis aktualina mažumo vaizdinį ir palaiko nuolatinį egzistencinį nerimą dėl išlikimo⁶⁸. Todėl ir fizinis, ir norimas dydžiai susiję su „kietojo“ saugumo užsitikrinimo ir valstybės išsaugojimo tikslais – atskaitos taškas yra pati valstybė mažumo nesiejant su bendresnėmis ar globalesnėmis problemomis.

Naujosios Zelandijos lyderiai – atvirkščiai – tiriamu laikotarpiu nekalba apie tiesioginius saugumo iššūkius mažai valstybei: „Naujoji Zelandija yra iš dalies geografiškai izoliuota. Tai leidžia apsiginti nuo invazijos ar teritorinių ginčų.“⁶⁹ Aš – Kitas skirtis, besiremianti labiau negatyvumo ir nepasitenkinimo suvokimu, ryškėja turint omenyje santykį su Saugumo Taryba ir didžiosiomis jos narėmis. Naujosios Zelandijos vertinimu, organizacija veikia neefektyviai, tai užkoduota jos struktūroje – visa tai gali baigtis esamų iššūkių eskalavimu ir galimu neigiamu poveikiu pačiai Naujajai Zelandijai.

⁶⁶ Jakniūnaitė D., „Baltijos valstybės ir Rusija: liminali dvišalių santykių būseną“, *Politologija* 71 (3), 2013, p. 41.

⁶⁷ Mälksoo M., *The Politics of Becoming European: A Study of Polish and Baltic Post-cold War Security Imaginaries*, London, New York: Routledge, 2010, p. 85.

⁶⁸ Jakniūnaitė, 2015, p. 21.

⁶⁹ Goff, p. 18.

Visgi saugumo suvokimas apibrėžiamas stabilumo ir lūkesčių sąvokomis: „Naujoji Zelandija savo taiką ir saugumą sieja su mažų besivystančių šalių geroje ir stabilumu, įtraukiant Ramiojo vandenyno kaimynes.“⁷⁰ Tokia pozicija dar kartą patvirtina tendenciją, kad šalies lyderiams itin būdingas mąstymas globalumo, įsitraukimo ir tarpusavio priklausomybės kategorijomis: „<...> nors šalis yra atitolusi nuo daugelio pasaulio karštųjų taškų, mes nesame atsparūs jų padariniams.“⁷¹ Todėl suvereniteto dydis apibrėžiamas ne esamų grėsmių konstatavimu, bet normatyvinėmis konfliktų sprendimo, sugyvenimo ir teisingos pasaulio tvarkos sąvokomis⁷². Vadinasi, skleidžiasi postmodernus saugumo suvokimas, kuriam įtakos turi požiūris į tarptautinę politiką, globalių iššūkių suvokimas ir specifinė šalies geopolitinė padėtis.

3.4. Mažos, bet stiprios – galios paieškos

Politinio dydžio apibrėžimas abiejų šalių atvejais daugiausia plėtojasi svarstant, kokie ištekliai yra reikšmingi, ar jie pakankami siekiant įtakos ir formuojant savo poziciją, šalies įvaizdį. Lietuvos lyderiai, ypač kalbėdami apie Lietuvos vaidmenį regiono ar tarptautinių organizacijų kontekste, pripažįsta šalies ribotumą dėl turimų išteklių: „<...> mes stengiamės daryti ką galime geriausiai, bet esame maža šalis.“⁷³ Prezidentė teigia, kad Lietuva, sprendžiant konfliktą Ukrainoje, lemiamo vaidmens atlikti negali: „<...> būdama maža valstybė, Lietuva nepadarys skirtumo šiame konflikte, bet mes teikiame pa-

⁷⁰ „NZ to look out for the Small Guys during UN Security Council Presidency“, <<https://www.tvnz.co.nz/one-news/new-zealand/nz-to-look-out-for-the-small-guys-during-un-security-council-presidency-6351595>>, 2016 04 15.

⁷¹ „John Key’s Speech to the United Nations“.

⁷² Wivel A., „The Security Challenge of Small EU Member States: Interests, Identity and the Development of the EU as a Security Actor“, *JCMS* 43 (2), 2005, p. 396.

⁷³ Associated Press, „Lithuania wants NATO battalion as ‘security guarantee’“, <<http://www.dailymail.co.uk/wires/ap/article-3101358/Lithuania-wants-NATO-battalion-security-guarantee.html>>, 2016 04 25.

galbą visose teritorijose.“⁷⁴ Atsiskleidžia ir mažumo suvokimo daugiabriauniškumas: kai kalbama apie savo gynybą ir savarankiškumo užsitikrinimą, nėra keliamos abejonės, mažumas nesuvokiamas kaip priešvara turimoms ambicijoms. Kai nuo savęs pereinama prie vaidmens platesniu mastu, įtakos ir pagalbos kitiems veikėjams, atsiranda nepasitikėjimo ar net silpnumo pripažinimo reprezentacijų. Tokios varijuojančios reikšmės rodo, kad mažos valstybės apibendrinimai yra santykiniai ir priklauso nuo situacijos, kurioje veikiama ir tas mažumo diskursas formuojamas.

Tačiau ribotumo pripažinimas yra labiau momentinis, siekiama surasti subjektyvius veiksnius, kurie gali leisti pagrįsti mažos šalies vaidmenį: „<...> turime prisidėti [prie Ukrainos konflikto sprendimo – *J. L.*] savo kukliomis, bet vis dėlto reikšmingomis pastangomis. Jau įrodėme, kad ir maža šalis gali daug pasiekti“⁷⁵, „maža šalis gali pasiekti daug, jei sutelkia jėgas“⁷⁶. Buvimas maža ir „galinčia daug pasiekti“ nėra vienas iš kito kylantys veiksniai. Galimybės formuluojamos išryškinant kontrastą mažumui – „kuklios, bet reikšmingos“ pastangos sufleruoja, kad fizinio dydžio apribojimai dar nereiškia veikimo ribotumo, – yra kitų reikšmingos įtakos būdų. Tačiau Linkevičiaus teiginys – „mažos šalys nesuteikia galvos skausmo, tačiau jos gali ir kažką padaryti“⁷⁷ – patvirtina, kad tarsi ieškoma mažų valstybių vietos ir bandymo apibrėžti galimą veiklą, bet aiškaus žinojimo nėra. Svarbiau įrodyti savo galėjimą kaip sub-

⁷⁴ „Lietuvos darbas Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje“, <<http://www.urm.lt/default/lt/lietuvos-darbas-jungtiniu-tautu-saugumo-taryboje-lt/lietuvos-darbas-jt-saugumo-taryboje-nuotraukose>>, 2016 03 20.

⁷⁵ „L. Linkevičius: kalbame apie visos Europos saugumo architektūrą“, <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/l-linkevicius-kalbame-apie-visos-europos-saugumo-architektura.d?id=66501138>>.

⁷⁶ „L. Linkevičius pabrėžė Lietuvos vaidmenį remiant Ukrainą“, <<http://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/85477>>, 2016 03 05.

⁷⁷ „Linas Linkevičius: Lietuvai išreikšti save ir ginti savo interesus – kilnus, tačiau labai sudėtingas tikslas“, <<http://ktu.edu.lt/socialiniu-humanitariniu-mokslu-ir-menu-fakultetas/naujiena/linas-linkevicius-lietuvai-isreiksti-save-ir-ginti-savo-interesus-kilnus-taciau-ir-labai-sudetingas-tikslas>>, 2016 03 05.

jektiškumo pasireiškimą, nei pristatyti aiškų politinį dydį apibrėžiančių charakteristikų rinkinį.

Pavyzdžiui, Lietuva daug prisidėjo prie Saugumo Tarybos darbotvarkės sudarymo ir Ukrainos klausimo išlaikymo tarp šios institucijos prioritetų – per dvejus metus situacija svarstyta trisdešimt kartų, Lietuvos iniciatyva dėl Rusijos veiksmų Ukrainoje surengta 11 posėdžių⁷⁸. Taigi, kaip teigia užsienio reikalų ministras, „net ir mažos šalys gali padėti Ukrainai. Svarbu garsiai kalbėti prieš Rusijos agresiją“⁷⁹. Iškeliama girdimumo ir matomumo organizacijoje svarba gali būti vertinama ir kaip būdas įveikti ribotų išteklių problemą, kartu siekis įrodyti sugebėjimą ir turėjimą reikšmingai prisidėti mažumą paverčiant pranašumu⁸⁰. Vis dėlto minėtos subjektyvios ypatybės nėra nukreiptos į mažos valstybės santykio su sistema apibrėžimą, o greičiau būdas, kaip maža šalis gali veikti joje siekdama įgyvendinti savo interesus: „<...> matomumas ir kaip išlikimo priemonė, vengiant tapti niekam neįdomia provincija.“⁸¹ Tačiau matomumo ir girdimumo veiksniai kartu yra ir ambicija – jie tampa savotiškais savaiminiais tikslais, nes jų turinys ir tikslai nėra aiškūs⁸². Taigi tebeieškoma išskirtinumo pasireiškimo ir politinio kapitalo tarptautiniu lygiu. Todėl sunku aiškiau įvardyti ne tik kokių politinių išteklių šalis turi ir siekia turėti, bet ir kaip jais naudojasi⁸³, kiek jie yra integrali mažumo dalis.

⁷⁸ BNS, „Lietuva baigia darbą Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje“, <<http://www.ve.lt/naujienos/lietuva/lietuvas-naujienos/lietuva-baigia-darba-jungtiniu-tautu-saugumotaryboje-1423939/>>, 2016 03 15.

⁷⁹ Vaida P., „Grybauskaite: 25 Years Ago Iceland was the First to recognize the Re-independent State of Lithuania“, <<http://www.baltic-course.com/eng/legislation/?doc=103516>>, 2016 03 20.

⁸⁰ Jakniūnaitė, 2015, p. 20.

⁸¹ Jackūnaitė K., LRT.lt, BNS, „Istorinė akimirka: Lietuva išrinkta į JT Saugumo Tarybą“, <<http://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/27557>>, 2016 03 15.

⁸² Miglinaitė R., Jakniūnaitė D., „Lithuania at the United Nations Security Council: Strategy or Accident?“ *Lithuanian Foreign Policy Review* 32, 2014, p. 39.

⁸³ Wivel A., Bailes A. J. K., Archer C., „Setting the Scene. Small States and International Security“, Wivel A., Bailes A. J. K., Archer C. (sud.), *Small States and International Security. Europe and Beyond*, Routledge, 2014, p. 9.

Naujosios Zelandijos atveju matomos kitokios tendencijos – nors sutinkama, kad šalies materialiniai ištekliai taip pat riboti, minkštoji galia ir pateikiamos jos charakteristikos iškeliamos kaip pagrindiniai turimi politiniai ištekliai.

Iš vienos pusės, siekiama itin pabrėžti skirtį tarp materialių išteklių ir Naujosios Zelandijos pranašumo: „<...> mes esame maži šioje konkurencijoje ir Niujorke sklando mitas, kad mažos šalys negali lygiuotis į dideles šalis dėl finansinių išteklių.“⁸⁴ Taigi Naujosios Zelandijos lyderiai siekia neigti keliamas prielaidas, kad išteklių kiekis lemia sugebėjimą veikti: „<...> 4,5 milijono gyventojų ir kuklius išteklius turinti šalis gali laimėti prieš turtingas šalis, pastaruosius metus investavusias dešimtis milijonų dolerių.“⁸⁵ Vadinas, subjektyvūs veiksniai iškeliami kaip politinį dydį apibrėžiančios charakteristikos: „<...> daugelis gali klausti apie kampanijos sąnaudas, bet turėtų išmatuoti pasitikėjimą, kurį mažos valstybės turi Naujajai Zelandijai būnant Tarybos nare.“⁸⁶

Šalies lyderiai pristato Naujosios Zelandijos galios šaltinius atskleidžiančias charakteristikas: „Naujoji Zelandija yra maža valstybė (dydžiu ir gyventojų skaičiumi), bet mūsų tarptautinė sąžiningos lyderės reputacija rodo, kad mes galime efektyviai veikti pasaulyje.“⁸⁷ Šios charakteristikos remiasi ir šalies politikos praktikomis: Naujosios Zelandijos reputacija apibrėžiama tuo, kad šalis yra nepriklausoma ir nepalaiko nė vienos pusės, taip pat įgyvendina ir palaiko nebranduolinę politiką⁸⁸. Taip šalis savotiškai paneigia aiškinimus,

⁸⁴ Craymer L., „New Zealand Criticizes U.N. Security Council Ahead of Vote“, <<http://www.wsj.com/articles/new-zealand-criticizes-u-n-security-council-ahead-of-vote-1412916068>>, 2016 04 20.

⁸⁵ „Murray McCully critical of UN in bid for Security Council Seat“, <<http://www.newshub.co.nz/nznews/murray-mccully-critical-of-un-in-bid-for-security-council-seat-2014093010#axzz3zf8H3aTu>>, 2016 03 10.

⁸⁶ Young, Trevett.

⁸⁷ „Minister of Foreign Affairs“, *Murraymccully.national.org.nz.*, <<https://murraymccully.national.org.nz/about/foreign-affairs>>, 2016 04 15.

⁸⁸ O'Brien T., „New Zealand Foreign Policy: The Importance of Reputation“, *New Zealand International Review* 38 (5), 2013, p. 21.

kad ypač kolonijinės patirties turinčios mažos valstybės yra linkusios būti ištikimos galią turinčių šalių sąjungininkės⁸⁹. Neutralumas kaupiant politinį kapitalą susiejamas su kitų šalių pasitikėjimu valstybe. Išrinkus Naująją Zelandiją į Saugumo Tarybą, buvęs opozicijos lyderis Davidas Sheareris teigė, kad „Naujosios Zelandijos nepriklausoma pozicija padėjo sulaukti mažų valstybių palaikymo“⁹⁰. Vadinas, viena vertus, pati šalis formuoja vienokius ar kitokius savo įtakos veiksnius ir jų siekia, kita vertus, išorės veikėjai palaiko tokius apibrėžimus ir jiems pritaria. Šiuo atveju Naujoji Zelandija puikiai atskleidžia intersubjektyvų tapatybės formavimą(si) – politiniai ištekliai nėra tik įtakos priemonės, tačiau jie tampa šalies identiteto dalimi, kaupiami politinio elito, tačiau atliepiami ir išorės veikėjų.

Svarbu pabrėžti, kad minėti veiksniai (reputacija, pasitikėjimas ir kt.) priskiriami politiniam, o ne norimam dydžiui todėl, kad Naujoji Zelandija, tiek šalies lyderių, tiek, galima spėti, išorės veikėjų akimis, sukūrusi precedentes, kurie leidžia diskurse aptinkamas charakteristikas laikyti realiomis. Ryškiausi pavyzdžiai – 1985 metų Naujosios Zelandijos sprendimas prie šalies teritorijos neprileisti branduolinį ginklą turinčių laivų, apribojęs JAV priėjimą prie *USS Buchanan* bazės. Tokia aktyvi antibranduolinė politika iki šiol laikoma svarbia šalies saugumo ir užsienio politikos identiteto dalimi, lėmusia ir ribotus santykius su JAV⁹¹. Taip pat Naujosios Zelandijos leiboristų vyriausybė atsisakė prisidėti prie intervencijos Irake 2003 metais, argumentuodama Saugumo Tarybos sankcionavimo nebuvimu ir siekiamų tikslų neskaidrumu⁹². Tokie, rodos, nešališki, tarptautinę teisę, atvirumą ir taikos siekimą reprezentuojantys sprendimai iliustruoja, kad apibrėžiama minkštoji galia ir kuriamas įvaizdis remiasi realiu

⁸⁹ Kristjansson, p. 6.

⁹⁰ „Independence key to UN success“.

⁹¹ Wan A., „The Importance to Small States of International Cooperation through the United Nations“, Annotated bibliography, 2011, p. 13.

⁹² Patnam, p. 14.

pagrindu ir šalies saugumo bei užsienio politikos specifika, o nėra tik formuluojama siekiamybė.

Taigi surandamos reikšmės rodo, kad nors abi šalys ir referuoja į subjektyvius veiksnius kaip savo galios šaltinius, politinis dydis apibrėžiamas skirtingai. Lietuvos lyderiai, ypač kalbėdami apie Lietuvos vaidmenį regiono ar tarptautinių organizacijų kontekste, pripažįsta šalies ribotumą dėl turimų išteklių, tuo pat metu siekia surasti subjektyvių veiksmų, kurie gali leisti pagrįsti mažos šalies svarbą. Matomumo, girdimumo ar aktyvumo principai, siejami su mažumu, nors ir referuoja į politinio dydžio ir minkštosios galios apibrėžtį, ir patys dar turi būti pasiekti, įrodytas šalies gebėjimas juos pritaikyti.

Naujosios Zelandijos atvejis rodo, kad šalies politinis dydis remiasi subjektyvių kriterijų, kaip savo galios šaltinių, apibrėžimu. Nors dėl materialinių išteklių diskutuojama, jie – antraplaniai, sąmoningai formuluojant savo stiprybėmis paremtą įvaizdį. Tačiau minkštosios galios veiksniai nėra tik politinį dydį ir šalies galią apibrėžiantys kriterijai – tai ir tapatybės charakteristikos. Diskurse pasikartojantis kalbėjimas vienus ar kitus veiksnius susiejant su mažumu rodo, kad jie yra ir mažumo identiteto turinys. Be to, reputacija ar pasitikėjimas nėra savaime nusistatomi kriterijai, jie reikalauja pripažinimo ir sąveikos su kitomis šalimis, – tik tokiu atveju jie gali būti pritaikomi kaip galios priemonės.

3.5. Mažų valstybių tapatybė

Ką, aptarus skirtingas kategorijas ir surastas reikšmes, galima pasakyti apie mažumą kaip šalių identiteto dėmenį? Kokios šalių identiteto tendencijos išryškėja?

Nepaisant surandamų skirtingų dimensijų, pamatinė mažumo problema lieka Lietuvos santykis su Rusija. Be abejo, situacija Ukrainoje ir karinio užpuolimo baimės stiprėjimas turėjo didelę įtaką tiek mažumo, tiek apskritai saugumo ir užsienio politikos diskursui – jis randasi kaip reakcija į netikėtai pasikeitusią situaciją.

Tačiau skirtingi, dydžių kategorijomis aptarti lygmenys tiesiogiai ar netiesiogiai krypsta būtent į Rusiją. Atrodytų, tokia tendencija nėra nauja – Lietuvos ir Rusijos santykiai, vertinant ir iš ilgalaikės perspektyvos, tebėra problemiški⁹³. Vienas pagrindinių atsakymų, ką mažumo perspektyva pasako apie Lietuvos identitetą, – diskusija apie mažą valstybę pirmiausia yra apie mažą teritoriją, bet ne objektyvia kvadratinų kilometrų, o politine prasme.

Taigi maža teritorija yra tapati mažai valstybei, kuri šiuo atveju susiduria su karine grėsme ir teritorijos ir valstybingumo gynybos iššūkiu. Todėl formuojant ir plėtojant pačią mažos valstybės idėją, kiek ji remiasi savarankiška gynyba, lygiateisiškumu sistemoje ar įsitraukimu į tarptautinės politikos procesus, pamatinis atskaitos taškas yra darinio *maža* (referuojant į teritoriją) *valstybė* (politinis kūnas) išsaugojimas. Politinis dydis ar norimas dydis labiau atspindi bandymus subjektiškumą įtvirtinti, jį suformuluoti darant vienokius ar kitokius saugumo ir užsienio politikos pasirinkimus. Apskritai, tiriamas diskursas rodo, kad Lietuva suvokiama kaip maža moderni valstybė, kuriai svarbiausias jos subjektiškumas ne tiek strategiškai formuluojant ilgalaikius tikslus, kiek reaguojant į tarptautinės politikos procesus.

Naujosios Zelandijos mažumas išryškina visai kitokią tapatybės liniją. Pirmiausia, Naujoji Zelandija yra globali maža valstybė. Dydžio aktualumas ir santykis su aplinka skleidžiasi per buvimo tarptautinėje sistemoje, dalyvavimo ir siekio aktyviai įsitraukti į tarptautinių organizacijų veiklą prizmę. Net ir identitetą apibrėžiantis Aš – Kitas santykis yra formuluojamas dėl nepasitenkinimo sistemos disbalansu ir nepakankamu valstybių atstovavimu, bet ne kritiniais santykiais su konkrečia valstybe. Taigi tiriamame mažumo diskurse jokios konkrečios grėsmės, nukreiptos į šalies suverenitetą ar išlikimo pavojų, nėra formuluojamos – greičiau saugumo samprata apibrėžiama stabilumo, taikos, tvarkos sąvokomis. Mažumo pasakojimas pakankamai

---

⁹³ Vitkus G., *Diplomatinė aporija: tarptautinė Lietuvos ir Rusijos santykių normalizacijos perspektyva*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006, p. 173.

eksplicitiškai formuojamas iškeliant įvairias ypatybes – nepriklausomumą, reputaciją, sąžiningumą, drąsą lyderiauti. Visa tai iš įvairių perspektyvų susipina į jau minėtą apibendrinančią globalios šalies reprezentaciją, kuri formuluojama net ne tiek apie tai, kas Naujoji Zelandija yra, bet labiau kas ji nėra – siekiama turėti savitą ir išskirtinį identitetą, kuris įpinamas į tarpusavio priklausomybės su išorės veikėjais ir tarptautinės politikos procesais kontekstą.

Grįžtant prie teorinių debatų, abu nagrinėjami atvejai ir surandamos mažumo reikšmės ryškiausiai pinasi ir kartu polemizuoja su dviem – (neo)realizmo ir liberalaus institucionalizmo – tradicijomis ir mažų valstybių aiškinimais. Ryškėjančios tendencijos sufleruotų, kad šalių mažumas galėtų būti apibendrinamas surastas reikšmės priskiriant prie vienos ar kitos teorinės prieigos tendencijų (Lietuvos mažumas yra (neo)realistinis, Naujosios Zelandijos – liberalaus institucionalizmo perspektyva). Tačiau patys atvejai rodo, kad apibendrinti yra negalima dėl skirtingų reikšmių susipynimo: mažumo samprata varijuoja, ji gali sietis ir apimti skirtingų teorinių perspektyvų siūlomus apibrėžimus ar aiškinimus, kurie gali derėti ar varžytis, taip pat patys atvejai pasiūlo unikalius mažumo požymius. Tai tik pagrindžia analizėje keliamus teiginius, kad mažumas nėra vientisas ir vienodas pasakojimas, o daugiadimensis reiškiny. Todėl diskusija apie tinkamiausius ir iš anksto formuluojamus aiškinimo būdus galėtų būti keičiama klausimais, ką mažumas (kaip empirinis ar politinis reiškiny) leidžia suprasti apie teorijas, jų galimą derinimą.

Reikia sutikti, kad pasitelkta poststruktūralistinė teorinė prieiga ir jos pritaikymas empirinėje analizėje rodo, jog abi krašutinės pozicijos – dydis nulemia šalių elgesį vs. Nesvarbu, kokio dydžio šalis, visos gali būti tiriamos vienodai – nėra palaikomos. Pirmuoju atveju šalys, nors save laiko mažomis, elgiasi ir savo mažumą apibrėžia skirtingai. Šalių savivokai ir saugumo bei užsienio politikos pasirinkimams geopolitinė padėtis, istorinė patirtis, strateginė kultūra, grėsmių ar apskritai pasaulio tvarkos suvokimas gali būti vienodai svarbūs (ar net svarbesni) veiksniai dydžiui. Antruoju atveju neprieš-

taraujama, kad skirtingos (dydžiu taip pat) šalys gali būti tiriamos taikant tas pačias analizės priemones ar užduodant įvairius užsienio politikos klausimus, atskleidžiančius galimus šalių elgesio panašumus. Tačiau priežastinio ryšio kvestionavimas nepaneigia keliamų klausimų apie mažas valstybes svarbos – jie yra ne tik akademikų, bet ir praktikų darbotvarkės dalis, o panašu, surandami atsakymai gali vesti prie skirtingų pačių politikų siūlomų objekto konceptualizavimo būdų⁹⁴.

4. Kaip žiūrėti į mažas valstybes?

Atlikta analizė parodė, kad šalys, nors ir laiko save mažomis, mažumą suvokia skirtingai. Taigi poststruktūralistinė analizė, kaip dar viena teorinė prieiga, leidžia atsiriboti nuo vienu teorinių aiškinimų ir siūlo savo požiūrį. Kita vertus, ar, atlikus tokią analizę, galima apie mažas valstybes pasakyti ką nors daugiau, nei tik konstatuoti faktą, kad buvimas maža valstybe suprantamas skirtingai? Visgi Lietuvos ir Naujosios Zelandijos atvejai pasiūlo keletą principų, kurie, nors ir polemizuoja su esamais aiškinimais, gali būti aktualūs ir reflektuojami tolesnėse mažų valstybių analizėse.

Lietuvos atvejis patvirtina, kad fizinis dydis nėra paneigiamas – atvirkščiai, užima svarbią vietą bendrai formuluojant mažumo reikšmes. Tačiau jis neturi būti suvokiamas kaip stabilus ir nekintantis faktas, apibrėžiantis valstybę ir jos saugumo bei užsienio politiką. Kaip atskleidė surastos reikšmės, tiriamu laikotarpiu buvimas maža valstybe šaliai svarbus tik santykio su Rusija kontekste, tačiau mažumas nesiejamas su naryste NATO ir sąjungininkų pagalba. Taigi, kalbant apie mažas valstybes, svarbu stebėti, kada, kokiais atvejais, mezgant kokį santykį ir su kuriais veikėjais mažumas yra aktualinamas, kada jis tampa reikšmingas ir kaip identiteto dalis, ir kaip politinė sprendimų ar veiklos teisėtumo priemonė. Antra, buvimas maža

---

⁹⁴ Maass, p. 81.

valstybe nebūtinai reiškia savo silpnumo pripažinimą ir pagalbos prašymą iš stipresnių valstybių. Kaip rodo Lietuvos atvejis, mažumas gali būti siejamas su siekiu aktyviai veikti ir savarankiškai užsiti-krinti savo saugumą konsoliduojant valstybės pajėgumus. Apskritai, saugumo iššūkių reflektavimas nenulemia, kaip bus siekiama tuos iššūkius įveikti. Trečia, empirinė Lietuvos atvejo analizė neleidžia patvirtinti bendrų teorinių teiginių apie mažoms valstybėms būdingą dydžio nulemtą elgesį. Surandamos tendencijos yra susijusios su pa-čios šalies specifika – jos geopolitine padėtimi, istorine atmintimi ir požiūriu į šiuolaikinę tarptautinę politiką, jos procesus.

Naujosios Zelandijos atveju paneigiamas argumentas, kad maža valstybė gali būti lyderių apibrėžiama kaip neįgali veikti ir daryti įta-ką sistemoje⁹⁵. Naujosios Zelandijos aktyvumas, istorinė įsitraukimo į tarptautinę politiką patirtis rodo, kad dydis, jei ir matuojamas turi-mais ištekliais, nėra pagrindinis veiksnys, nulemiantis šalies įsitrau-kimo lygį. Dydis gali būti mąstomas ne tik kaip ribojantis faktorius, bet ir kaip galimybė ar politinė priemonė, – pavyzdžiui, sudaryti ko-aliciją, paremtą dydžio argumentu, arba unikalų ir kitų veikėjų prii-mamą šalies įvaizdį. Antra, dydis nenulemia šalies interesų ir savęs pozicionavimo lauko – maža valstybė nebūtinai rūpinsis tik region-iiais klausimais. Atvirkščiai, šaliai itin būdingas sisteminis požiūris, įsitraukimas į tarptautinės politikos procesus, savęs vertinimas glo-balaus ir daugiašalio pasaulio kontekste. Trečia, Naujosios Zelandi-jos atvejis patvirtina, kad minkštosios galios veiksniai, kad ir kokia skirtinga būtų jų apimtis, yra laikomi pagrindiniais šalies ištekliais. Tačiau neįmanoma įvardyti ir nustatyti visoms mažoms šalims bū-dingo rinkinio – jie skirtingi kiekvienai šaliai, nes yra jos identiteto dalis, kuri dar turi būti priimama ir kitų veikėjų.

Turint omenyje aptartus teorinius mažų valstybių aiškinimus ir atliktą empirinę atvejų analizę, galima pateikti tris principus, kurie

---

⁹⁵ Keohane, p. 293.

gali būti svarbūs ne tik mažų valstybių tyrimui renkantis poststruktūralizmo ar konstruktyvizmo perspektyvas, bet ir apskritai siekiant tirti ir nagrinėti mažas valstybes.

Aktualumas. Bandymai nusakyti, kokia teritorija, gyventojų skaičiumi ar BVP pasižymi maža valstybė, diskusiją sutelkia į materialios, netgi karinės galios problemą, kuri šiandien ne visoms šalims yra svarbi. Todėl dėmesys turėtų būti kreipiamas į tai, kokiais atvejais šalies dydis tampa aktualus. Buvimas maža valstybe – ne kaip kartą apibrėžtas ir visais atvejais galiojantis faktas, o kaip santykinis veiksnys, kurio aktualumas priklauso nuo konkretaus konteksto, santykių su vienais ar kitais veikėjais ar šalių lyderių pozicijos ir atliekamo mažumo aktualinimo veiksmo. Taigi į mažumo diskurso radimąsi galima žiūrėti kaip į *pasirinkimą* save vienais ar kitais atvejais laikyti maža valstybe ir kartu formuoti savo strategiją⁹⁶. Todėl ir bandymai pateikti baigtą mažų valstybių elgesio rinkinį ar nusakyti priežastinę gali gerokai kirstis su realybe – ar įmanoma numatyti, kada ir kokiuose kontekstuose šalies dydis gali turėti reikšmės savęs suvokimui ir politikos formavimui.

Identitetas. Galimas atsakymas bandymams nusakyti mažas valstybes apibrėžiančias charakteristikas ir pateikti baigtą jų rinkinį – žiūrėti, kaip vienos ar kitos šalies charakteristikos yra tapusios ar tampa identiteto dalimi, kaip mažumas (ne fizinė, bet tapatybinė kategorija) susiejamas su jomis. Mažumo kaip tapatybės dimensijos vertinimas taip pat sufleruoja, kad buvimas maža yra tik viena iš galimų dimensijų, kintančių ar apibrėžiamų skirtingomis reikšmėmis. Galų gale, šalies identitetas ar rėmimasis subjektyviais kriterijais yra intersubjektyvus, todėl, kaip teigia Barry Buzanas, tiesa, kalbėdamas apie didžiąsias galias, svarbu ne tik ką valstybės kalba apie save, bet ir kaip yra suvokiamos kitų veikėjų⁹⁷.

⁹⁶ Browning, p. 673.

⁹⁷ Buzan B., *The United States and the Great Powers: World Politics in the Twenty-first Century*, Cambridge: Polity, 2004, p. 67.

Apibendrinimas. Empirinių atvejų analizė ir siūlomi būdai žiūrėti į mažas valstybes atsiremia į turbūt vieną pamatinių viso studijų lauko problemų – kiek plačiai galima apibendrinti su mažomis valstybėmis siejamas tendencijas, ar įmanoma pagrįstai kalbėti apie dydžio priežastinę įtaką šalių elgesiui. Nesutarimas tarp skirtingų teorinių prieigų ir empiriniai atvejai rodo, kad mažų valstybių elgesiui turi įtakos visai kiti veiksniai (geopolitinė padėtis, istorinė atmintis ir kt.), taip pat šalies vertinimo kontekstas. Todėl pastangos mažas valstybes laikyti atskira kategorija atrodo dirbtinės, nes nė viena šalis visais atvejais nėra tik didelė ir galinga, o kita – tik maža ir silpna⁹⁸.

Išvados

Lietuvos ir Naujosios Zelandijos atvejų analizė parodė, kad šalių mažumas apibrėžiamas skirtingomis reikšmėmis. Visų pirma, fiksuojamas skirtingas atspirties taškas – maža valstybė vs. didelė valstybė, maža valstybė vs. tarptautinė sistema. Šalys skiriasi formuluojamų ambicijų ir tikslų pobūdžiu – Lietuvai svarbus šalies savarankiškumas ir pakankama gynyba, Naujajai Zelandijai – lygiavertis dalyvavimas tarptautinėse organizacijose, globali mažų valstybių reprezentacija ir lyderystė. Tirtais atvejais taip pat išryškėja kitoks požiūris į saugumą – Lietuvoje jaučiama tiesioginė karinė grėsmė, vedanti į modernų saugumo supratimą, Naujajai Zelandijai būdingos postmodernios nuostatos ir rūpinimasis globalia taika. Galiausiai, nors abi šalys akcentuoja subjektyvių veiksnių, įvardijamų savotiška minkštąja galia, svarbą, Lietuvos atveju galimas jų rinkinys tik formuluojamas, o Naujosios Zelandijos diskurse surandamos konkrečios ir integralios charakteristikos.

Reikšmių skirtumams, tikėtina, įtaką daro keletas svarbių aplinkybių: pirma, savo mažumo suvokimas gali būti susijęs su pačios

⁹⁸ Handel M., „Weak States in the International System“, Ingebritsen C., Neumann I. B., Gstöhl S. (sud.), *Small States in International Relations*, Reykjavik: University of Iceland Press, 2006, p. 190.

šalies specifika (geopolitine padėtimi, istorine atmintimi ar interesų apsibrėžimu). Antra, svarbus paties diskurso formavimosi kontekste – Lietuvos atveju jis randasi kaip reakcija į iškilusias problemas ir saugumo pokyčius. Naujoji Zelandija, nesusidurdama su jokiais netikėtumais ar realiomis stabilumo problemomis, savo mažumą sieja su tikslingai ilgą laiką siekiamu užsienio politikos tikslu – naryste Saugumo Taryboje. Galų gale, reikšmingas požiūrio į sistemą skirtumas. Nors abi tirtos šalys panašiu laikotarpiu buvo ne-nuolatinės Saugumo Tarybos narės, Lietuvai sistema atrodo veikianti anarchijos ir galios balanso sąlygomis. Naujosios Zelandijos atveju tarptautinė sistema yra institucionalizuota ir tapati tarptautinėms organizacijoms.

Naujosios Zelandijos mažumo reikšmės gali atrodyti nuoseklesnės, nes buvimas maža valstybe atrodo labiau *istorinis*, tam tikrą genealogiją turintis veiksnys. Ši valstybė diskurse siekia toliau plėtoti ir dar labiau įtvirtinti savo mažumo identitetą. Lietuvos atveju mažumas dar yra formuojamas. Nors jis irgi gali būti laikomas integralia Lietuvos identiteto dalimi, mažumo ambicijos – pirmiausia, savarankiška gynyba – dar turi būti įgyvendintos. Lietuva dar nėra sukūrusi mažos valstybės ne tik kaip empirinio fakto ar normatyvinio vaizdinio, bet ir kaip politinio veiksmo ar proceso precedento. Todėl Lietuvos ir Naujosios Zelandijos atvejais mažumo suvokimas, panašus, skiriasi ne tik reikšmėmis, bet ir reikšmingumu bendrame šalies identiteto ir saugumo bei užsienio politikos formavimo kontekste.

Apskritai mažų valstybių studijų laukas yra itin kompleksiškas, galintis apimti skirtingų tarptautinių santykių teorijų debatus ar teorizavimo strategijas, taip pat ginčus apie mažumą kaip empirinį ar conceptualų įrankį. Visgi pritaikytas požiūris – kreipti dėmesį į suvokimą ir formuojamą mažos valstybės ir jos elgesio sampratą – leidžia pasiūlyti keletą principų, galinčių būti svarbių tolesnėms mažumo studijoms:

1. Klausti, kada, kokiuose kontekstuose ar palaikant santykius su veikėjais mažumas tampa aktualus. Skirtingos reikšmės ir požiūris į mažumą rodo, kad tai nėra ontologinis požymis, pasireiškiantis visais valstybių saugumo bei užsienio politikos atvejais, tačiau aktualinamas konkrečioje situacijoje ar palaikant santykius su tam tikrais veikėjais. Todėl svarbu klausti, kada ir kodėl buvimas maža valstybe tampa aktualus tiek identiteto, tiek saugumo ir užsienio politikos kontekste.
2. Mažumą apibrėžiančios charakteristikos ar jų rinkinys priklauso nuo pačios šalies identifikavimosi ir ją priimančių arba atmetančių kitų veikėjų. Turint omenyje, kad identitetas yra kintantis ir susideda iš skirtingų dimensijų – buvimas maža valstybe gali būti vertinamas kaip vienas iš dėmenų, sąveikaujančių su kitomis galimomis identiteto tendencijomis ar joms besipriešinančių.
3. Analizė parodė, kad surandamos reikšmės yra daugiadimensės ir dažnu atveju polemizuoja su siūlomais teoriniais aiškinimais. Skirtingose situacijose ar palaikant santykius su skirtingais veikėjais mažumas gali pasireikšti nevienodai, transformotis ar būti apskritai nesvarbus. Todėl dėmesys turėtų būti kreipiamas į kontekstą, sąlygiškumą ir šalių unikalumą.

Galiausiai, dydis, kaip galima spręsti, yra save ar kitų veikėjų mažomis laikomų šalių politinės darbotvarkės ir tapatybės dalis. Todėl vietoj ginčų apie mažą valstybę kaip empirinę ar conceptualią kategoriją ši analizė siūlo mažumą svarstyti kaip politinę sąvoką, t. y. klausti, ką šalys padaro, kuria iš savo mažumo, kodėl šalims svarbu ar nesvarbu *būti* mažoms. Galų gale, kaip mažumas tampa subjekto požymiu, vienais ar kitais atvejais siejama ar besisiejanti su šalies saugumo ir užsienio politika. Be abejo, toks analizės būdas neišsprendžia visų studijų laukui kylančių klausimų, tačiau gali būti reikšmingas įvertinant ir numatant galimas išlygas ar aplinkybes ieškant tolesnių aiškinimų.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

Andreou A., „Deconstructing ‘Smallness’: Critical Theoretical Considerations for the Study of ‘Small European’ States”, *Seminar* „The West under Strain: Europe’s Small States in a Changing Environment“, Copenhagen, 2006.

Associated Press, „Lithuania wants NATO Battalion as ‘Security Guarantee’“, <<http://www.dailymail.co.uk/wires/ap/article-3101358/Lithuania-wants-NATO-battalion-security-guarantee.html>>.

„At UN, New Zealand deplores Lack of Security Council Action on Syria, calls for limiting Veto“, <<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=52111#VtcafeZSFCC>>.

Berger P. L., Luckmann T., *Socialinis tikrovės konstravimas: žinojimo sociologijos traktatas*, Vilnius: Pradai, 1999.

BNS, „L. Linkevičius: kalbame apie visos Europos saugumo architektūrą“, <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/l-linkevicius-kalbame-apie-visos-europos-saugumo-architektura.d?id=66501138>>.

BNS, „Lietuva baigia darbą Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje“, <<http://www.ve.lt/naujienos/lietuva/lietuvos-naujienos/lietuva-baigia-darba-jungtiniu-tautu-saugumo-taryboje-1423939/>>.

Browning C. S., „Small, Smart and Salient? Rethinking Identity in the Small States Literature“, *Cambridge Review of International Affairs* 19 (4), 2006.

Burchill S., *The National Interest in International Relations Theory*, Palgrave Macmillan, 2005.

Buzan B., *The United States and the Great Powers: World Politics in the Twenty-first Century*, Cambridge: Polity, 2004.

Campbell D., *Writing Security. United States Foreign Policy and the Politics of Identity*, Minneapolis: University of Minnesota Press, 1992.

Craymer L., „New Zealand Criticizes U.N. Security Council Ahead of Vote“, <<http://www.wsj.com/articles/new-zealand-criticizes-u-n-security-council-ahead-of-vote-1412916068>>.

Crowards T., „Defining the Category of ‘Small’ States“, *Journal of International Development* 14, 2002.

Edkins J., „Poststructuralism“, Griffiths M. (sud.), *International Relations Theory for the Twenty First Century. An Introduction*, Routledge, 2007.

Goff P., „Making a Difference“, *New Zealand International Review* 38 (1), 2013.

Gvalia G. et al., „Thinking Outside the Bloc: Explaining the Foreign Policies of Small States“, *Security Studies* 22 (98), 2013.

Handel M., „Weak States in the International System“, Ingebritsen C., Neumann I. B., Gstöhl S. (sud.), *Small States in International Relations*, Reykjavik: University of Iceland Press, 2006.

Hansen L., *Security as Practice. Discourse Analysis and the Bosnian War*, London and New York: Routledge, 2006.

„Independence Key to UN Success“, <<http://www.radionz.co.nz/news/national/257092/independence-‘key-to-un-success’>>.

Young A., Trevett C., „NZ wins Seat on Security Council: Victory for the Small States“, <http://www.nzherald.co.nz/nz/news/article.cfm?c_id=1&objectid=11343853>.

Jakniūnaitė K., LRT.lt, BNS, „Istorinė akimirka: Lietuva išrinkta į JT Saugumo Tarybą“, <<http://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/27557>>.

Jakniūnaitė D., „Baltijos valstybės ir Rusija: liminali dvišalių santykių būseną“, *Politologija* 71 (3), 2013.

Jakniūnaitė D., „Kaip kalbėsime apie 2004–2014 m. Lietuvos užsienio politiką?“, Jakniūnaitė D. (sud.), *Ambicingas dešimtmetis: Lietuvos užsienio politika 2004–2014*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015.

„John Key’s speech to the United Nations“, <<http://www.stuff.co.nz/national/politics/72629197/John-Keys-speech-to-the-United-Nations>>.

Jurgelevičiūtė D., „Lietuvos tarptautinis subjektiškumas: kokia mažoji valstybė?“, Jakniūnaitė D. (sud.), *Ambicingas dešimtmetis: Lietuvos užsienio politika 2004–2014*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015.

Keating C., „The United Nations Security Council: Options for Small States“, Pranešimas, Reykjavik, Iceland, 2008.

Keohane R. O., „Lilliputians’ Dilemmas: Small States in International Politics“, *International Organization* 23 (2), 1969.

Kristjánsson J. T., „Iceland as a ‘Powerful’ Small State in the International Community“, Working paper, University of Iceland, 2011.

„L. Linkevičius pabrėžė Lietuvos vaidmenį remiant Ukrainą“, <<http://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/85477>>.

Lamoreaux J. W., „Acting Small in a Large State’s World: Russia and Baltic States“, *European Security* 23 (4), 2014.

Lamoreaux J. W., Galbreath D. J., „The Baltic States As ‘Small States’: Negotiating the ‘East’ By Engaging the ‘West’“, *Journal of Baltic Studies* 39 (1), 2010.

Lebow R. N., „Identity and International Relations“, *International Relations* 22 (473), 2008.

„Lietuva imituoja „žaliųjų žmogeliukų karą, žvilgčiodama į Maskvą“, <<https://www.lrp.lt/lt/lietuva-imituoja-zaliuju-zmogeliuku-kara-zvilgciodama-i-maskva/prezidente-ziniasklaidoje-spaudoje/22682>>.

„Lietuvos darbas Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje“, <<http://www.urm.lt/default/lt/lietuvos-darbas-jungtiniu-tautu-saugumo-taryboje-lt/lietuvos-darbas-jt-saugumo-taryboje-nuotraukose>>.

„Linus Linkevičius: Lietuvai išreikšti save ir ginti savo interesus – kilnus, tačiau labai sudėtingas tikslas“, <<http://ktu.edu/lt/socialiniu-humanitariniu-mokslu-ir-me>>.

nu-fakultetas/naujiena/linas-linkevicius-lietuvai-isreiksti-save-ir-ginti-savo-interesus-kilnus-taciau-ir-labai-sudetingas-tikslas>.

Lingėvičius J., „Lietuvos tapatybės saugumo ir užsienio politikoje 1991–1994 metais: „grįžimo“ keliai ir įtampos“, *Politologija* 3 (79), 2015.

Lingėvičius J., „Tapatybinės įtampos: Michailo Golovatovo paleidimo atvejis“, Jakniūnaitė D. (sud.), *Ambicingas dešimtmetis: Lietuvos užsienio politika 2004–2014*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015.

„Lithuania Seeks U.S. Support Against Russian Aggression“, <<http://www.npr.org/2014/10/06/354124224/lithuania-seeks-u-s-support-against-russian-aggression>>.

Maass M., „The Elusive Definition of the Small State“, *International Politics* 46 (1), 2009.

Mälksoo M., *The Politics of Becoming European: A Study of Polish and Baltic Post-cold War Security Imaginaries*, London, New York: Routledge, 2010.

McCully M., „Keeping Relationships in Good Repair“, *New Zealand International Review* 38 (4), 2013.

McLay J., „A Small State at the Big Table; New Zealand, Multilateralism and the UN Security Council“, paskaita, Georgetown University, Center for Australian, New Zealand and Pacific Studies, 2014.

Miglinaitė R., Jakniūnaitė D., „Lithuania at the United Nations Security Council: Strategy or Accident?“ *Lithuanian Foreign Policy Review* 32, 2014.

Miliūtė R., LRT.lt, „D. Grybauskaitė: turėsime iššauti, jei kas nors bandys mus okupuoti“, <<http://www.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/d-grybauskaite-turesime-issauti-jei-kas-nors-bandys-mus-okupuoti-619528>>.

Miniotaitė G., Jakniūnaitė D., „Lietuvos saugumo politika ir identitetas šiuolaikinių saugumo studijų požiūriu“, *Politologija* 3 (23), 2001.

„Minister of Foreign Affairs“, *Murraymccully.national.org.nz.*, <<https://murraymccully.national.org.nz/about/foreign-affairs>>.

„Murray McCully critical of UN in Bid for Security Council Seat“, <<http://www.newshub.co.nz/nznews/murray-mccully-critical-of-un-in-bid-for-security-council-seat-2014093010#axzz3zf8H3aTu>>.

Nekrašas E., „Lietuvos regioninis identitetas. Kas mes esame?“ Seminarai. Atviros visuomenės kolegija, Vilnius: Vyturys, 1998.

„New Zealand. United Nations Security Council 2015–16“, <<http://nzunsc.govt.nz/our-approach.php>>.

„NZ to look out for the Small Guys during UN Security Council Presidency“, <<https://www.tvnz.co.nz/one-news/new-zealand/nz-to-look-out-for-the-small-guys-during-un-security-council-presidency-6351595>>.

O'Brien T., „Engaging with the World“, *New Zealand International Review* 39 (6), 2014.

O'Brien T., „New Zealand Foreign Policy: The Importance of Reputation“, *New Zealand International Review* 38 (5), 2013.

Patnam R. G., „Globalisation, Sovereignty and the Transformation of New Zealand Foreign Policy“, Working Paper 21 (5), 2005. Victoria University of Wellington: Centre for Strategic Studies.

Paulauskas K., *Kieno saugumas? Kuri tapatybė? Kritinės saugumo studijos ir Lietuvos užsienio politika*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010.

Powles A., „What will New Zealand do with Its UN Security Council Seat?“, <<http://www.lowyinterpreter.org/post/2014/11/05/What-will-New-Zealand-do-with-UN-Security-Council-seat.aspx>>.

„Prospects for Protecting People Improve When Sovereignty not Viewed as ‘Wall or Shield’, Secretary-General Tells Security Council in Ministerial Debate“, <<http://www.un.org/press/en/2015/sc11793.doc.htm>>.

„Remarks by President Obama and Prime Minister Key of New Zealand after Bilateral Meeting“, <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/06/23/remarks-president-obama-and-prime-minister-key-new-zealand-after-bilater>>.

„Remarks with Lithuanian Foreign Minister Linas Linkevičius“, <<http://www.state.gov/secretary/remarks/2015/03/238667.htm>>.

Sabet-Parry R., „Lithuania President calls Russia ‘Terrorist State’“, <<http://www.baltictimes.com/news/articles/35799/>>.

Shapiro J., Thoburn H., „The Russian threat to Lithuania: An Interview with Foreign Minister Linas Linkevičius“, <<http://www.brookings.edu/blogs/order-from-chaos/posts/2015/02/25-interview-lithuania-russia-threats-linkevicius>>.

Statkus N., Paulauskas K., *Tarp geopolitikos ir postmoderno: kur link sukti Lietuvos užsienio politikai?* Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2008.

Steinmetz R., Wivel A., „Introduction“, *Small States in Europe*, Ashgate, 2010.

Šešelgytė M., „A Midget Warrior: Security Choices of Lithuania“, *Defence and Security for the Small: Perspectives from the Baltic States*, Centre for Small State Studies, Institute of International Affairs, 2013.

Thorhallsson B., „The Size of States in the European Union: Theoretical and Conceptual Perspectives“, *European Integration* 28 (1), 2006.

Thorhallsson B., „Small States in the UN Security Council: Means of Influence“, *The Hague Journal of Diplomacy*, 2012.

Thorhallsson B., Wivel A., „Small States in the European Union: What Do We Know and What Would We Like to Know?“, *Cambridge Review of International Affairs* 19 (4), 2006.

Tiilikainen T., „Finland – An EU Member with a Small State Identity“, *Journal of European Integration* 28 (1), 2007.

Vaida P., „Grybauskaite: 25 Years ago Iceland was the First to recognize the Re-independent State of Lithuania“, <<http://www.baltic-course.com/eng/legislation/?doc=103516>>.

Vinogradnaitė I., *Diskurso analizė kaip politikos tyrimo metodas: metodinė priemonė politikos mokslų studentams*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006.

Vitkus G., *Diplomatinė aporija: tarptautinė Lietuvos ir Rusijos santykių normalizacijos perspektyva*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006.

Wan A., „The Importance to Small States of International Cooperation through the United Nations“, Annotated Bibliography, 2011.

Watkins T., „We nailed It: NZ wins UN Security Council Seat“, <<http://www.stuff.co.nz/world/europe/62487701/We-nailed-it-NZ-wins-UN-Security-Council-seat>>.

Weldes J., Saco D., „Making State Action Possible: The United States and the Discursive Construction of ‘the Cuban Problem’, 1960–1994“, *Millennium – Journal of International Studies* 25 (361), 1996.

Wivel A., „The Security Challenge of Small EU Member States: Interests, Identity and the Development of the EU as a Security Actor“, *JCMS* 43 (2), 2005.

Wivel A., Bailes A. J. K., Archer C., „Setting the Scene. Small States and International Security“, Wivel A., Bailes A. J. K., Archer C. (sud.), *Small States and International Security: Europe and Beyond*, Routledge, 2014.

SUMMARY

HOW SHOULD WE DISCUSS SMALL STATES? ANALYSING THE DEFINITIONS OF SMALLNESS

The study aims to explain the ways to discuss about small states and their foreign and security policy. Most of the academic publications dedicated to analyse the definition of *small state* provide different definitions based on different theories of International Relations, which also include various explanations on how size determines the behavior of a small state. These generalised explanations seem to be very limited because they are not able to give a clear understanding of why the so-called *small states* exercise different foreign and security policy. Therefore, another view point is chosen – to analyse the ways how states understand their smallness and what meanings define this category of size.

The research is based on poststructuralism in International Relations. This theoretical perspective argues that an objective, given and materially described reality does not exist. Discursive meanings, identity and different practices of social construction are much more important objects for analysis. From this point of view, *smallness* is understood not as an overall and objective factor, but as an identity dimension constructed through different meanings.

Two chosen cases – Lithuania and New Zealand – prove that despite the fact that both countries are understood as small, the perception of *smallness* and its

relevance are very different. Five sizes (physical, normative, political, sovereignty and perception), used as a methodological tool, show that various meanings of being a small country are affected not only by physical size. Other factors, such as the geopolitical situation, historical memory, experience and attitude towards the international system should be taken into consideration while analysing small states and their foreign and security policy. Despite existing differences and disagreements what kind of factor (conceptual or empirical) size is, discussions about small states remain relevant because *smallness* can be described as one of the identity dimensions reflected by the political elite. The reflection of being a small country also shows that *smallness* is a political concept. Therefore, orthodox questions of what are the small states and how they behave can be changed to another one: how countries choose to be small and what they do with the different narratives of *smallness*.

This study also suggests three principles that could be taken into consideration for further researches of small states. First, the relevance – *smallness* becomes relevant in concrete cases or in a relation with particular actors. Consequently, small size should not be considered as an overall fact, but only as a relative factor, relevant in a specific context. Second, identity – many endeavors to describe small state face the problem about the possibility to provide a full set of subjective characteristics explaining and covering the different aspects of a small state. One possible solution is to search for what kind of characteristics are related with *smallness* and which of them describe a state's identity. Furthermore, identity presents not only the ways we describe the Self, but also how other actors react to those self-definitions do they support and admit characteristics we use to describe ourselves. Third, generalisation – there is no grounded possibility to say that one or another aspect related with Lithuania or New Zealand as a small state can be generalised or attributed to all small states. Therefore, other variables (geopolitical position, historical memory, etc.) and a broader context and relation with an international system or actors should be included into analysis.